

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 18 · 26. november
Sesjonen 2025–2026

Møte onsdag den 26. november 2025 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 18):

1. Muntlig spørretime
2. Ordinær spørretime
3. Referat

Presidenten [10:00:07]: Den innkalte vararepresentanten for Akershus, Marie Østensen, tar nå sete.

Representanten Bård Hoksrud vil framsette et representantforslag.

Bård Hoksrud (FrP) [10:00:28]: På vegne av Fremskrittspartiets representanter Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve, May Helen Hetland Ervik, Mats Henriksen, Erlend Wiborg og meg selv har jeg gleden av å fremme forslag om å avvikle ordningen med miljøfartsgrenser.

Presidenten [10:00:41]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:00:46]

Muntlig spørretime

Presidenten [10:00:49]: Stortinget mottok i går meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsrådene Jan Christian Vestre og Sigrun Aasland vil møte til muntlig spørretime. Statsråd Lene Vågslid, som først var annonsert, har sykdomsforfall.

De annonserte regjeringsmedlemmene er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter da med første hovedspørsmål, fra representanten Kristian August Eilertsen.

Kristian August Eilertsen (FrP) [10:01:20]: For hver dag som går, blir det tydeligere at vi har en regjering som ikke evner å prioritere det viktigste først. Derfor har jeg et spørsmål til helse- og omsorgsministeren.

Regjeringen som statsråd Vestre er en del av, finner midler til stadig flere formål utenfor landets grenser. Men her hjemme skal det spares, og særlig rammer det helsetilbudet. Fremskrittspartiet mener at vi, når skattebetalernes penger skal fordeles, må prioritere det viktigste først, nemlig vårt eget land og vår egen befolkning.

Mangelen på handlekraft er også slående. I møte med nesten enhver utfordring på helsefeltet setter den regjeringen ned enten en kommisjon eller et utvalg eller skal lage nye retningslinjer. Kontrasten blir da stor mellom statsråd Vestre og statsråd Nessa Nordtun, for hun sier nemlig at hun ikke har tid til å vente på sitt eget

utvalg. Som hun sa: Vi kan ikke sitte stille og se på at læringsresultatene fortsetter å falle.

Noen andre som heller ikke har tid til å vente, er landets gamle og syke. Derfor skulle jeg ønske at statsråd Vestre var like utålmodig når det gjelder gamle og syke, som statsråd Nessa Nordtun tydeligvis er når det gjelder barn og unge.

Fremskrittspartiet mener at eldre og pårørende skal ha trygghet for at hjelpen er der når de trenger det, og for at det finnes nok sykehjemsplasser, slik at man ikke henvises til madrasser på sykehusgolv, korridorsenger eller utrygghet i eget hjem. Regjeringen kan ikke vise til noen særlig vekst i antall nye sykehjemsplasser de siste årene. I kommune etter kommune kuttes det nå i eldreomsorgen på grunn av en svak kommuneøkonomi, så det er åpenbart at regjeringen ikke satser på eldreomsorgen.

Mener statsråden virkelig at regjeringen har sine ord i behold når de omtaler forslaget til statsbudsjett som et eldreløft, når det knapt vil føre til noen nye sykehjemsplasser i årene som kommer?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:03:10]: En god og verdig eldreomsorg med kvalitet, mangfold og valgfrihet er viktig for regjeringen, og det er en av hovedprioriteringene våre i helse- og omsorgspolitikken. Det handler om en lang rekke konkrete tiltak, som gjennomføres over hele landet.

For det første bygges det nå flere boliger for eldre. Vi har klart å få opp veksten i heldøgns omsorgsboliger, og vi har lansert en eldreboligallianse og helt nye virkemidler i Husbanken som skal gjøre det enklere for eldre som ønsker å seniortilpasse boligene sine, å få støtte til det. Det tas i bruk nye virkemidler for at flere skal kunne bo trygt hjemme så lenge som mulig. Det gjennomføres kvalitetsløft innenfor hjemmebaserte tjenester, med mindre bruk av stoppeklokkeomsorg og mer kvalitet og frihet for den enkelte. Flere jobber nå heltid innenfor denne viktige sektoren, og vi ser også at Fagarbeiderløftet har gitt god effekt.

Vi er i ferd med å rulle ut en aktivitetsgaranti for eldre, senest med en satsing i forslaget til statsbudsjett, som nå ligger i Stortinget, der ideell sektor kan få tilskudd til både møteplasser, meningsfulle aktiviteter og å bruke eldre som den ressursen og kraften de er i samfunnet. Vi er i ferd med å få ned ventetidene bl.a. på høreapparat, fordi det er mange eldre som har ventet for lenge på høreapparat, og vi gjennomfører også mange andre viktige tiltak sammen med partene.

Det er riktig at det er et behov for fortsatt å bygge omsorgsboliger. SSB har anslått det behovet til om lag 18 000 flere plasser de neste 15 årene. Det kan gå både opp og ned, men regjeringen vil sammen med Kommu-

ne-Norge lage en plan for å legge til rette for at kommunene kan bygge det antallet som er nødvendig. Slik kan alle som går alderdommen i møte, være trygge på at Velferds-Norge stiller opp når det er behov for det.

Kristian August Eilertsen (FrP) [10:05:09]: Jeg takker for svaret og konstaterer at vi får bekreftet at det ikke er nok vekst når det gjelder nye sykehjemsplasser i Norge.

Jeg vil gjerne fortsette å utfordre statsråden om regjeringens prioriteringer. I helgen kunne vi lese om Andreas, som er rammet av lymfekreft. I Norge er CAR-T-behandling bare godkjent for to aggressive lymfekreftformer og én type blodkreft. Når det gjelder de mer langsomme lymfekreftformene, som han har, sa Beslutningsforum nylig nei til behandlingen. Denne behandlingen kunne ha gitt håp til pasienter i samme situasjon som Andreas. Han kaller det en skam at norske kreftpasienter ikke får tilgang til denne metoden. Det er vanskelig å være uenig med ham, særlig når vi vet hvor løst pengene sitter ellers.

Vil statsråden sørge for at lavere dokumentasjonskrav – på linje med andre land i Europa – og høyere ressursbruk ikke bare kan, men skal aksepteres for små pasientgrupper med sjeldne og alvorlige tilstander?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:06:09]: Norge er sannsynligvis langt foran når det gjelder å ta i bruk nye metoder. Den store majoriteten av nye metoder som blir vurdert i vår helsetjeneste, tas i bruk. Vi har faktisk et snitt som ligger over andre land når det gjelder andelen nye metoder som tas i bruk for alle. Det kan være land som raskere tar i bruk enkelte metoder enn det vi gjør, men da er det ikke nødvendigvis slik at de metodene blir tilgjengelige for alle pasientene. Det er f.eks. opp til helseregionene og de enkelte sykehusene om de tar dem i bruk eller ikke.

Vi har gjennom det siste året redusert saksbehandlingstiden dramatisk i Nye metoder. Det er også et bredt flertall i Stortinget som har sluttet seg til den modellen vi har for å ta i bruk nye metoder i norsk helsetjeneste, og de prioriteringskriteriene som ligger til grunn for dette.

Alle land vil måtte gjøre metodevurderinger og prioriteringer, hvis ikke kunne legemiddelselskapene i praksis tatt den prisen de ville. Derfor må vi prioritere – etter kriteriene alvor, nytte og ressurs.

Kristian August Eilertsen (FrP) [10:07:14]: Svaret fra statsråden gjør at jeg velger å fortsette i samme spor. Fremskrittspartiet har gjentatte ganger utfordret statsråden om medisiner for mennesker som er rammet av Pompes sykdom. Gang etter gang har han sagt at man må prioritere, og at kostnadene er for høye i forhold til

nytt. Dette er egentlig fullstendig spinnvilt. La oss likevel snakke om prioriteringer: Kostnaden ved denne medisinen er betraktelig lavere enn kostnaden ved å havne i respirator.

«Handlingslammelse» er ordet man leter etter her. Dokumentasjonen som foreligger, er vurdert som tilstrekkelig i en rekke andre europeiske land, og prioriteringsmeldingen åpner også opp for lavere dokumentasjonskrav på sjeldenfeltet.

Jeg spør igjen: Vil statsråden skjære gjennom og sikre at systemet faktisk følger de politiske føringene om sjeldne diagnoser, sånn at ikke nordmenn som er rammet av Pompes sykdom, må bli helseflyktninger til et land som har godkjent disse medisinene?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:08:10]: Det er ikke spinnvilt at Norge må prioritere nye metoder ut fra hvor alvorlig sykdommen er, hvor stor nytte pasienten vil ha av metoden, og hvor ressurskrevende det er. Alle land har en eller annen metode for hvordan dette skal prioriteres. Nesten syv av ti nye metoder i Norge tas i bruk, og når de tas i bruk, får hele andelen av befolkningen som har nytte av metodene, glede av det.

Jeg har ikke sett noe dokumentasjon på at vi stiller urimelige dokumentasjonskrav. Jeg har ikke sett dokumentasjon på at vi har lavere betalingsvilje, snarere tvert imot. Vi er villige til å betale mer når det gjelder sjeldenfeltet. Vi er villige til å betale mer når det gjelder barn og unge, som har hele livet foran seg, og vi har redusert saksbehandlingstiden betydelig. Men vi kan ikke si ja til alle metoder, heller ikke der hvor nytten anses liten, eller der hvor ressursene ikke står i stil med den effekten det har på pasienten. Da ville vi i realiteten tatt penger fra andre viktige deler av helsetjenesten vår, noe som ville gått ut over andre pasienter. Det handler om å prioritere.

Kristian August Eilertsen (FrP) [10:09:14]: Det svaret er det umulig å være fornøyd med, så jeg vil prøve en tredje gang. Givinostat er virkestoffet i et nytt legemiddel som er godkjent i EU for behandling av Duchennes muskeldystrofi hos pasienter fra seks år og oppover som kan gå, og som får steroider. Behandlingen er allerede godkjent i både Europa og USA, og nylig ble den også godkjent i Storbritannia. I Norge ligger imidlertid dette legemidlet hos prioriteringssystemet Nye metoder, noe det har gjort siden tidlig i 2024, uten noe framskritt. For foreldrene til barn som er rammet av denne sykdommen, framstår det som helt meningsløst at systemet vårt skal fungere på denne måten. Det er også provoserende når man samtidig vet hvor mye penger denne regjeringen sløser bort, bl.a. på bistand som ikke virker.

Hvorfor skal vårt system være skrudd sammen sånn at godkjenning i USA, Storbritannia og Europa ikke er mer enn godt nok her i Norge?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:10:09]: All relevant dokumentasjon legges det vekt på. Jeg er fristet til å stille spørsmålet tilbake til representanten: Mener Fremskrittspartiet at vi ikke skal ha en prioriteringsdiskusjon? Mener Fremskrittspartiet at vi skal si ja til alle nye metoder, koste hva det koste vil, helt uavhengig av hvilken nytte de har for pasientene? Og ser ikke Fremskrittspartiet at det i realiteten vil være å ta penger fra andre viktige formål i helsebudsjettet og til dette? Vi må ha metoder for å vurdere alvor, nytte og ressursbruk.

Jeg vil advare mot at vi gjør dette til en politisk debatt, der vi skal ha veldig sterke meninger om det som er tunge medisinskfaglige spørsmål. De som vurderer de nye metodene, er alle sammen mennesker som har tung medisinskfaglig bakgrunn og utdanning. Dette er metoder som blir nøye og veldig grundig vurdert av noen av landets aller beste fagfolk. Når de da kommer til at vi kan ta noen metoder i bruk raskt, mens vi må forhandle mer om andre når det gjelder pris, har jeg tillit til at de gjør det ut fra gode helhetshensyn.

Kristian August Eilertsen (FrP) [10:11:14]: Det er akkurat den prioriteringsdiskusjonen Fremskrittspartiet inviterer til her. Nå har Fremskrittspartiet utfordret statsråden om sykdom etter sykdom, og svaret er mer eller mindre akkurat det samme hver gang, så jeg konstaterer at regjeringen åpenbart har verken vilje til eller ønske om å prioritere våre egne innbyggers helse. Samtidig som statsråden er en del av en regjering som deler ut milliarder til alle mulige formål utenfor landets grenser, får ikke kreftsyke og både barn og voksne som lider av sjeldne sykdommer her hjemme, tilgang til nye behandlingsmetoder og medisiner som er tilgjengelige i våre naboland. Særlig krav til dokumentasjon, kombinert med å være den kjipeste i klassen når det gjelder betalingsvilje for legemidler, gjør at nordmenn lider helt unødige. Samtidig sitter altså pengene løst så snart et eller annet medlem av denne regjeringen setter seg på et fly fra Gardermoen med destinasjon til det store utland. Spørsmålet er: Hvordan kan statsråden stå her i Stortinget og forsvare dette?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:12:11]: Det hadde vært en fordel om representanten ville høre på det jeg faktisk sa. Det er ikke noe dokumentasjon på at vi er kjipest i klassen når det gjelder betalingsvilje. Jeg har, siden jeg ble helse- og omsorgsminister, spurt legemiddelindustrien om å framlegge dokumentasjon på at vi stiller særlig krav. Det har jeg ikke sett dokumenta-

sjon på. Representanten bør også tenke litt over hvis ærend en faktisk går. Helse- og omsorgsministerens ansvar er å ivareta det som er best for flest mulig innbyggere, og da må vi prioritere.

Sju av ti nye metoder tas i bruk i Norge. Senest fra møter i Beslutningsforum i sommer har vi eksempler på legemidler og metoder som vi har besluttet innført i Norge, som våre naboland ikke har valgt å ta i bruk. Så det er ikke noe hold i disse påstandene om at vi skulle være dårligere på dette. En høy andel av budsjettene våre går til legemidler. Vi er på topp i overlevelse innenfor en rekke sykdommer. Vi har aldri behandlet flere pasienter enn nå, og vi bruker mer penger på helse enn stort sett alle andre land rundt oss. Det mener jeg er nok bevis på hva vi prioriterer i politikken.

Erlend Svoldal Bøe (H) [10:13:32]: Jeg skal fortsette litt på prioriteringsspoet. De siste fire årene har altså Arbeiderpartiet prioritert å bruke 3,5 mrd. kr på at unge og friske folk mellom 21 og 28 år skal få sterkt rabatterte tannhelsetjenester. Det er over en halv milliard kroner mer enn det Arbeiderpartiet har lagt opp til å bruke i opptrappingsplanen for psykisk helse de neste ti årene. Da lurer jeg på: Hva er grunnen til at helseministeren og regjeringen mener det er viktigere å prioritere 3,5 mrd. kr til store rabatter i tannhelsetjenesten til dem mellom 21 og 28 år, og ikke til at mennesker som sliter med sin psykiske helse, som det blir flere av, skal få den helsehjelpen de har behov for?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:14:22]: Vi må jo sammenligne epler og epler, og ikke epler og pærer. Det budsjettet som gjelder for psykisk helsevern, overstiger langt det som er opptrappingsplanen på 3 mrd. kr. Vi bruker veldig mye penger nettopp på mental helse, lavterskeltilbud, økt behandlingsskapasitet, kortere ventetider, utbygging av ACT, FACT, FACT ung-team og styrking av hele tjenestetilbudet innenfor psykisk helsevern, for det trengte en real snuoperasjon, som vi nå er i ferd med å levere.

Det er riktig at vi også har prioritert å øke overføringer til tannhelseformål. Det er fordi denne regjeringen med våre rød-grønne samarbeidspartnere og det parlamentariske grunnlaget faktisk mener at det er urimelig dyrt for en del å få tannhelsehjelp, og at dette i større grad bør bli en del av vår felles helsetjeneste. Derfor har vi begynt med de unge, for at de skal ha gode vaner tidlig. Der kan vi forebygge godt, og det gjør at veldig mange flere nå får sterkt rabatterte tannhelsetjenester.

Erlend Svoldal Bøe (H) [10:15:27]: Selvfølgelig må vi prioritere bedre i helsetjenesten, og nå går vi ikke bare tom for folk, som vi har snakket om lenge, vi begynner å gå tom for penger. Da er Høyre helt tydelig på

at vi prioriterer bedre psykisk helsehjelp til folk som har behov for det, framfor at vi skal ha sterkt rabatterte tannhelsetjenester for unge og friske. Så er det også veldig mye fint som statsråden her står og prater om at en har gjort, det er ikke måte på, men det som nå skjer i psykisk helsevern, er at andelen pasienter som blir avvist, altså pasienter som får nei til psykisk helsehjelp i sykehusene våre, har økt med 40 pst. siden 2021. Dette er folk som trenger hjelp, men som ikke får hjelp. Konsekvensen av det er størst for enkeltmennesket, men det er også en konsekvens for kommunene, som er nødt til å ta mer ansvar når det gjelder psykisk helse. Det er et betimelig spørsmål å stille statsråden når vi ser at andelen avviste pasienter øker så kraftig, om statsråden mener at kapasiteten i sykehusene er god nok, når andelen avviste går så kraftig opp som den har gjort?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:16:30]: Fakta er jo at vi aldri har gitt flere behandling enn nå. Ventetidene har gått markant ned det siste året, og vi ruller ut lavterskeltilbud i veldig mange kommuner. Det er også viktig, for de som sliter med mental helse, bør få hjelp så tidlig som mulig. Derfor må vi styrke dette feltet, og det gjør vi.

Så er det jo et faglig spørsmål hvorvidt en pasient som henvises til spesialisthelsetjenesten, skal ha hjelp der eller et annet sted. Dette er altså spesialister og overleger som gjør en rettighetsvurdering av de pasientene som blir henvist, og så kommer en i noen tilfeller til at vedkommende ikke skal ha hjelp i spesialisthelsetjenesten. De skal kanskje ha hjelp av fastlegen i kommunehelsetjenesten eller et annet lavterskeltilbud, men det er altså faglige spørsmål – ikke et politisk spørsmål.

Jeg mener vi kan gjøre mer for at flere får hjelp på riktig sted raskere, og det er grunnen til at vi nå tester ut nye modeller der kommune og spesialisthelsetjeneste sammen vurderer henvisningene. Da går avvisingene ned, og flere får hjelp raskere.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:17:34]: Det er jo ikke noe hokusfokus at flere får behandling. Det blir flere folk, og det er også flere som sliter med sin psykiske helse, så det mener jeg faktisk ikke er noe argument.

Vi skal selvfølgelig lytte til fagfolkene våre. En av dem er Eivind Hansen, som er direktør i Helse Bergen. Han har vært veldig tydelig på at vi må ha en diskusjon, også blant politikerne, om hvilke prioriteringer vi skal gjøre. Han setter det i sammenheng med det at flere blir avvist. Hvis en øker kapasiteten, som jeg spurte statsråden om, vil flere få behandling. Den sammenhengen må jo også statsråden se.

For to år siden vedtok Stortinget at vi skal øke antallet døgnplasser i psykisk helsevern. Det har ikke Arbeiderpartiet fulgt opp, men kom i høst heller med et for-

slag om at det skal lages en plan for hvordan vi skal øke kapasiteten. Det er fint og flott med en plan, men folk som sliter, trenger handling, og har ikke den samme tiden som de som vil utrede. Hvorfor har ikke regjeringen og Arbeiderpartiet fulgt opp økningen i døgnplasser som Stortinget vedtok for to år siden?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:18:38]: La meg først få nevne, siden den nevnte Eivind Hansen bringes på banen, at jeg mener å huske at direktør Eivind Hansen, sammen med ansatte og tillitsvalgte, reagerte sterkt da Høyre i valgkampen mer eller mindre insinuerte at fagfolkene lot være å gi helsehjelp til dem som hadde rett til det, for å få bedre ventetidstall. Det er litt det samme jeg advarer mot. Dette er ikke politiske spørsmål, det er faglige spørsmål. Når spesialister og overleger vurderer at de som henvises, skal ha hjelp et annet sted, må vi ha tillit til at de gjør den jobben riktig.

Det er helt riktig at denne regjeringen har stoppet nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern. Under Solberg-regjeringen forsvant det om lag 500 døgnplasser. Nå har vi bremsset den utviklingen, og vi vil allerede i år, før nyttår, se en svak oppgang i antallet døgnplasser. Vi har nå en plan for hvordan vi de neste 15 årene skal øke med om lag 430 døgnplasser, hvor hovedvekten av det vil komme allerede før 2030. Det mener jeg er et uttrykk for handlekraft, og at vi faktisk gjør det vi sier vi skal gjøre.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:19:43]: Jeg kan godt bruke tiden på å snakke om historien. Under Stoltenberg-regjeringen ble det lagt ned 1 000 døgnplasser i psykisk helsevern – 500 mer enn under Solberg-regjeringen – og det var fordi det var de faglige anbefalingene på det tidspunktet. Jeg tror vi som politikere skal være ærlige på at den nedbyggingen har skjedd altfor fort.

Jeg hører statsråden si at dette utelukkende er et faglig spørsmål, men da er det litt merkelig at Stortinget har gjort et vedtak om at vi skal øke kapasiteten i tråd med framskrivingene, som er 430 plasser fram mot 2040. Hvis det er et utelukkende faglig spørsmål, er det litt spesielt at Arbeiderpartiet i regjering sier at de skal øke døgnplassene utover det som er sagt.

Jeg prøver meg en gang til, for jeg vil vite når Arbeiderpartiet har tenkt å øke antallet døgnplasser. Det er jo ikke det første løftebruddet Vestre kommer med, for i valgkampen sa helseministeren at en raskt skulle oppskalere antallet døgnplasser i psykisk helsevern, men i statsbudsjettet er det ikke økt med en eneste døgnplass. Hva er grunnen til at en ikke følger opp egne valgløfter og de framskrivningene Stortinget har gjort?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:20:48]: Med all respekt: Jeg må igjen henstille til representanten å høre

hva jeg faktisk sier, for allerede i år vil det bli en økning i døgnkapasiteten innenfor psykisk helsevern. Den kommer til å fortsette gjennom 2026, og fram til 2030 vil flertallet av de plassene der vi har en faglig framskriving på 430, være på plass.

Først måtte vi jo stoppe nedbyggingen. Etter at nedbyggingen var stoppet, kunne vi stabilisere situasjonen. Nå kan vi begynne oppbyggingen igjen. Når en vil sammenligne tallene fra henholdsvis 2024 til 2025, vil en se at det er en økning i antallet døgnplasser i 2025, helt i tråd med det regjeringen har sagt at vi skal gjøre. Vi gjør det vi sier vi skal gjøre.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:21:35]: Jeg kan forsikre statsråden om at jeg både hører og ser veldig godt, sånn at han vet det.

Jeg synes det er en annen virkelighetsbeskrivelse som statsråden kommer med her, enn den virkeligheten som både pasienter og ansatte opplever ute på sine sykehus. Når jeg problematiserer at andelen avviste i psykisk helsevern har økt så kraftig som den har, er jo det nettopp mennesker som trenger hjelp, men som ikke får det. Det er bare å se på utviklingen i sykehusøkonomien, som er et annet eksempel, der statsråden forteller at det nå er en kjempestyrking i statsbudsjettet, mens realiteten er at 90 pst. av den styrkingen regjeringen legger på bordet, er demografikostnader, altså forventet vekst, f.eks. fordi det blir flere eldre.

Vi ser også at det kuttes i pasienttilbud ute, det kuttes i psykisk helsevern, det kuttes til kreftposten på UNN, det kuttes i barne- og ungdomspsykiatrien ved OUS. Statsråden må gjerne stå her og snakke om hvor mye penger han bruker, og at en gjennomfører en masse tiltak, men det er en helt annen virkelighet folk ute på gulvet opplever. Da er oppfølgingsspørsmålet mitt: Hva er grunnen til at det er annen virkelighet ute blant folk enn det er hos statsråden?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:22:43]: Der var det veldig mange ting på en gang, men la oss holde oss til det som var hovedtemaet, nemlig om avvísninger er et problem eller ikke. Det er altså ikke riktig det representanten sier, at det blir avvíst pasienter som skulle hatt hjelp i spesialisthelsetjenesten, og som ikke får det. De som da blir henvist til et annet sted, f.eks. til fastlegen eller til kommunehelsetjenesten, blir det etter en grundig vurdering av hvor den pasienten skal ha helsehjelp, og det er – igjen – et medisinskfaglig spørsmål. Det er verken regjeringsmedlemmer eller stortingsrepresentanter som skal sitte og si pasienter eller vurdere om pasientene skal få hjelp.

Det representanten Svardal Bøe her egentlig insinuerer, er at overlegene og spesialistene i norske sykehus ikke gjør jobben sin, eller at de avvís pasienter som

skulle hatt helsehjelp. Det mener jeg man må framlegge dokumentasjon på, for det er ganske grove påstander overfor den fagprofesjonen som jobber i sykehusene våre, som er opptatt av pasientene, som setter pasientenes brukerrettigheter først, og som vil at alle skal få hjelp på riktig nivå, til riktig sted og til riktig tid.

Margret Hagerup (H) [10:24:03]: Kvinnehelse er også noe som ikke når helt opp på prioriteringslisten. Før valget lovt helse- og omsorgsministeren i VG et krafttak for kvinnehelse, med bl.a. bedre tilbud ved overgangsplager. Brenna og Vestre viste i VG til høyt sykefravær blant kvinner, og VG utfordret da begge ministrene på at det ikke kom noe pengeløft rundt dette, og på hva det ville koste. Da svarte Brenna: «Hva koster det å ikke gjøre dette?» Og Vestre fulgte opp med: «Vi har ikke eksakt tall på dette, men det er ikke gratis noe av det vi skal gjøre her. Så dette må vi prioritere innenfor helsebudsjettene våre.»

Dette kom rett før valget. Jeg trodde ærlig talt at det kom midler til dette kvinnehelseløftet. Jeg forutsetter, når ansvarlig statsråd i etterkant av regjeringens budsjettkonferanse i en nasjonal avis lover et kvinnehelseløft, at det er hold i dette løftet. Så spørsmålet er: Hvorfor er det ikke satt av penger til hormonbehandling i dette budsjettet?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:24:59]: Jeg er veldig stolt over å være den første helse- og omsorgsministeren som har lagt fram en egen kvinnehelsestrategi, og der følger vi opp den store majoriteten av forslagene fra kvinnehelseutvalget. Så lanserte Arbeiderpartiet i valgkampen også en egen kvinnehelsesatsing, som vi skal gjennomføre i løpet av fireårsperioden. Det skal vi gjøre, og vi har allerede begynt i forslag til statsbudsjett for 2026. Der ligger det bl.a. inne midler til kvinnehelseforskning.

Jeg tror representanten også vet at vi har etablert en nasjonal kompetansetjeneste for viktige kvinnesykdommer. Jeg tror representanten vet at vi har klart å redusere ventetidene for mange kvinnesykdommer, der norske kvinner har ventet altfor lenge. Jeg tror representanten også vet at vi veldig nylig fikk en rapport om hvordan hormonbehandling for damer i overgangsalderen eventuelt kan bli en del av blåreseptordningen. Den rapporten mottok vi for få uker siden. Nå gjennomgår vi den, og dette vil da bli en del av våre prioriteringer inn mot de kommende statsbudsjettene. Så vi følger opp det vi har sagt vi skal gjøre.

Margret Hagerup (H) [10:26:01]: Jeg er glad for at helseministeren kom inn på overgangsalderen på slutten, for det var i hovedsak det mitt spørsmål handlet om.

Det virker som kvinnehelse er et kommunikasjonsprosjekt for denne regjeringen, for det er mye snakking om ting som skal gjøres. Det er likevel vanskelig å forstå at regjeringen utsetter tiltak som kunne ha lindret overgangsalderen og redusert sykefraværet, som to ansvarlige statsråder pekte på i VG-saken, der en kom med et løft om dette og et løfte om at kvinner skulle få hormoner på blå resept. Da er spørsmålet: Hva har skjedd fra 5. september til budsjettet ble lagt fram, siden dette ikke var så viktig lenger?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:26:37]: Når det gjelder hormonbehandling for damer i overgangsalderen, mottok vi rapporten fra direktoratet 1. november. Det er altså under fire uker siden. Det er et oppdrag vi har gitt, nettopp fordi vi vil se på hvordan vi kan tilgjengeliggjøre denne behandlingen for flere. Det er veldig mange som sliter i overgangsalderen, og vi vet det går ut over helse, trivsel og arbeidsdeltakelse og påvirker sykefravær. Det finnes nå ganske effektiv behandling og effektiv hjelp, men det er ikke så godt tilgjengelig, og det er ganske kostbart. Vi tror det er grunn til å anta at det kan være noen samfunnsøkonomiske gevinster i å tilgjengeliggjøre denne behandlingen for flere, og også å gjøre det billigere, eventuelt å få det inn i blåreseptordningen.

Det vi sa i valgkampen, var at vi ønsker å tilby hormonbehandling og annen hjelp for kvinner med overgangsplager, og det har vi fortsatt ambisjoner om at vi skal gjøre i løpet av denne fireårsperioden. Men når rapporten fra direktoratet med hvordan dette kan gjøres, først kom for tre og en halv uke siden, ber jeg om litt tid så vi kan få gjennomgått dette og komme tilbake til det i framtidige budsjettprosesser, for det er en investering som skal gjøres.

Kjersti Toppe (Sp) [10:27:53]: Ei heilt sentral prioritering i helsevesenet er å gi trygg helsehjelp ved livets start. «Situasjonen på fødestuen er så alvorlig at vi til tider er redde for å gå på jobb», sa ei jordmor til VG i går. Ho jobbar ved Hammerfest sjukehus, og ho fryktar for pasientsikkerheita. Helseføretaka har sett inn sparetiltak som går ut over den einaste nyfødttintensiv- og barneavdelinga i Finnmark.

Det gjer eit stort inntrykk å lesa om situasjonen til dei tilsette og dei fødande i Hammerfest. Eg meiner dette ikkje kan forsvarast. Når ein er gravid og skal føda, må ein kunna stola 100 pst. på at det er jordmødrer som er til stades for å yta helsehjelp, slik at fødselen går bra. Situasjonen er no så kritisk at jordmødrer er redde for å gå på jobb og fryktar at ting kan gå gale. Spørsmålet er om helseministeren vil gripa inn i denne uhaldbare situasjonen.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:28:54]: For det første må vi huske på at det er trygt å føde på norske sykehus. Helsedirektoratet har nettopp gjennomført en veldig stor undersøkelse der de har spurt tusenvis av kvinner som har født, om deres erfaringer, og gjennomgående får norsk svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg gode tilbakemeldinger.

Det er riktig at vi flere steder har hatt og fortsatt har et problem med mangel på jordmødre. Derfor har vi lagt til rette for en betydelig økning i antall utdanningsplasser for jordmødre. Det rekrutteres flere. Det jobbes med bedre ansvars- og oppgavedeling og også andre tiltak for å redusere arbeidsbelastningen, slik at flere jordmødre kan stå i jobb. Alle som føder i Norge, skal være trygge på at det skjer på en trygg, forsvarlig og god måte i våre sykehus.

Det pågår nå en omstillingsprosess i Finnmarksykehuset, og det er bl.a. fordi Finnmarkssykehuset må forholde seg til de budsjetttrammene de har fått. Jeg har tillit til at tillitsvalgte og ledelse jobber (presidenten klubber) godt sammen med å finne de beste løsningene for dette.

Kjersti Toppe (Sp) [10:29:59]: Det er slik at jordmødrer i Hammerfest er i opprør. Dei uttalar at dei til tider er redde for å gå på jobb, og dei fryktar for pasientsikkerheita. Det er fordi dei er ein del av ein omstillingsprosess, som betyr at dei er ein del av sparetiltaka i helseføretaket. Det er det som er spørsmålet mitt: Meiner helseministeren at det er greitt at fødselstilbodet vert utsett for sparetiltak, og at vi får ein situasjon der tilsette varslar om at dei til tider er redde for å gå på jobb? Meiner statsråden at fødsels- og barselomsorga bør prioriterast og skjermast for kuttforslag, eller vil han ikkje gripa inn?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:30:57]: Jeg registrerer at det er litt ulike virkelighetsoppfatninger i Hammerfest. Vi skal lytte til alle tilbakemeldinger, og jeg tar selvsagt alle tilbakemeldinger på alvor, men jeg ser også at klinikkledelsen har et litt annet bilde av situasjonen enn det som framkommer i denne artikkelen. Det mener jeg vi også må lytte til.

Inntektene til Helse nord er altså om lag 40 pst. høyere enn landsgjennomsnittet, bl.a. fordi vi tar hensyn til beredskap, til avstander og til at ting er dyrere å drifte. I Hammerfest har altså bemanningen totalt sett blitt redusert med 13 årsverk. Det var ikke faste ansatte i noen av disse stillingene, men det var høy bruk av vikarbyråer og innleie. Antallet intensivsenger er redusert med to, men da har man altså fortsatt dobbel intensivkapasitet sammenlignet med resten av landet. Så jeg må være så ærlig og si at ja, noe av denne omstillingen er helt nødvendig, for hvis enkelte sykehus kan bruke mye mer

penger enn de andre uten å måtte omstille seg, er det å ta penger fra andre sykehus og andre regioner, og det er ikke rettferdig.

Kjersti Toppe (Sp) [10:32:04]: Dette er dessverre ikke en unik situasjon for fødselsomsorga i nord. I vår kom TV 2 med sjokktal om arbeidspresstet i norsk fødselsomsorg. «Vi har jordmødre som gråter på jobb fordi de er så presset», uttalte den dåverande leiaren i Jordmorforbundet. Kartlegginga viste hundrevis av brot på arbeidsmiljølova og massiv overtidsbruk. Tillitsvalde sa dei hadde varsla om høgt arbeidspresstet og dårleg bemanning, kvart år. I valkampen sa helseministeren at han skulle ta grep. Han la fram ei tipunktliste for fødselsomsorga. Ikkje eitt punkt handlar om bemanning, og eg vil seia at det er lite igjen av desse grepa. Det er jo ikkje første gongen at det vert lova ting i valkampen som ikkje er følgt opp sidan. Spørsmålet mitt er om statsråden kan tidfesta når regjeringa vil setja i verk reelle tiltak for å betra den akutte situasjonen i dagens fødselsomsorg.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:33:08]: Flere av tiltakene i den tipunktplanen er vi i gang med å gjennomføre.

Når det handler om situasjonen for jordmødrene, er det, som jeg var inne på i første svar, et rekrutteringsproblem en del steder fordi vi rett og slett ikke har nok jordmødre. Når regjeringen da har lagt til rette for å øke utdanningskapasiteten betydelig – jeg tror det er et sted mellom 30 og 40 pst. – vil selvfølgelig dette ha effekt. Men det har ikke effekt på én, tre eller seks måneder, og det vil ta noe tid før disse blir utdannet og kommer inn i arbeid.

Vi jobber tett med ansvars- og oppgavefordeling fordi vi ser at det er en del oppgaver som jordmødrene gjør i dag, som andre personellgrupper kan gjøre, slik at vi avlaster presset på jordmødrene. Det er vi i gang med. Vi tester nå også ut nye måter å organisere dette arbeidet på, der vi har en sammenhengende svangerskaps-, fødsels- og barseltjeneste der jordmødrene kan brukes både i kommunehelsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten. Det ser vi at har bidratt til lavere sykefravær, mindre arbeidsbelastning, større arbeidsglede (presidenten klubber) og høyere kvalitet. Så dette jobber vi med og følger opp hver eneste dag.

Maren Grøthe (Sp) [10:34:29]: Det er riktig som helseministeren sier, at det er en ulik virkelighetsforståelse der ute. Jordmor ved sykehuset i Hammerfest, Silje Dagslott, forteller til VG at når personalet på fødeavdelingen har uttrykt sine store bekymringer rundt pasientsikkerheten til sin øverste leder, klinikkjefen ved Hammerfest sykehus, får de beskjed om at de gjør en

god jobb, de har gode kvalitetsdata, og at «det er jo ingen som har dødd ennå.»

Mener helseministeren at målet på om vi har en god fødselsomsorg for kvinner, barn og familier i Norge, er at ingen har dødd ennå?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:35:15]: Jeg mener at målet skal være at vi har høy kvalitet. Vi kan ikke ha noe lavere ambisjonsnivå enn at det å føde ved norske sykehus skal være med kvalitet i verdenstoppen. En del steder tror jeg det er det. Det viser også den store undersøkelsen som Helsedirektoratet nå har gjennomført, hvor de faktisk har spurt de som har født ved norske sykehus.

Vi har noen utfordringer, og det er bl.a. det jeg har sagt om rekruttering, at vi må utdanne flere. Vi må også beholde dem vi har. Det er bekymringsfullt at arbeidspresstet hos enkelte er altfor stort, og vi må selvfølgelig ta det på alvor. Det var derfor jeg inviterte partene og organisasjonene til et møte før sommeren, som da endte opp i denne tipunktplanen med helt konkrete tiltak vi nå er i ferd med å gjennomføre. Men vi får ikke gjort alt dette på et halvt år. Det er et langsiktig arbeid, som gjør at vi skal komme styrket ut.

Jeg har vært i Hammerfest flere ganger og møtt både tillitsvalgte, verneombud og ledelse. Også jeg er bekymret for at det er en for ulik virkelighetsoppfatning. Det er derfor jeg sier at her er det veldig viktig at ledelsen lytter til de ansatte og de tillitsvalgte, og at man har gode prosesser framover for å bli enige om veien videre.

Maren Grøthe (Sp) [10:36:22]: Det er fine ord, men realiteten der ute viser at det ikke skjer så mye i praksis. Vi ser eksempler på at i Bergen ligger fødende på gangen fordi den nye fødeavdelingen er for liten. I Tinn kommune foreslås det nå å legge ned følgetjenesten for fødende. I statsbudsjettet varsler Arbeiderpartiet i tillegg at de ikke vil følge opp Stortingets vedtak om at man skal rettighetsfeste hjemmebesøk av jordmor innen en uke etter fødsel.

I valkampen lovte statsråden å ta grep for å styrke fødsels- og barselomsorgen, som han også viste til, men vi i Senterpartiet ser ikke at det faktisk skjer noen endring i praksis. Dette er dessverre ikke første gang statsråden lover ting som ikke blir fulgt opp i budsjettet.

Mitt spørsmål er: Når kan ansatte, gravide kvinner og familier forvente at fødsels- og barselomsorgen i Norge faktisk får et reelt løft?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:37:21]: Det skal en oppleve fra år til år. Jeg må bare si at alle de tiltakene som representanten her tar opp, er fine, flotte tiltak, men problemet er hvordan en skal få dette til når vi har mangel på fagfolk. Uansett hvem som er helseminister,

kan vi altså ikke bare trylle fram fagfolk som ikke finnes.

Nå har jeg sagt et par ganger at vi har økt utdanningskapasiteten betydelig for jordmødre. Det vil gi varig, god effekt framover. Det er veldig flott at det er mange som søker, og som har lyst til å bli jordmor, for det er et veldig spennende og viktig yrke som vi trenger flere i, men det vil ta tid før dette utkrystalliserer seg for norske kommuner og norske sykehus.

Det som er satt i gang når det gjelder bedre oppgavedeling, med sammenhengende forløp og en rekke andre tiltak, også for å rydde bort oppgaver som gjør at jordmødrene får mer tid, vil også ha effekt.

Jeg synes ikke vi må svartmale for mye, for når det store flertallet av norske kvinner som føder på norske sykehus, er fornøyd, må vi også ta med oss det, og ikke snakke tjenesten ned. Det fortjener ikke fagfolkene som jobber der.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:38:41]: Det er stor underkapasitet i psykiatrien, spesielt i distrikta, og opptrappinga i psykisk helse merkar ein lite til. Hos oss i Sogn og Fjordane veit eg at det er ei vesentleg utfordring at pasientar ikkje møter til time i barne- og ungdomspsykiatrien, og at ein ikkje tek ikkje-møtt-gebyr. Det er svært vanskeleg å få utnytta timar på fridagane i skulen. Vi lurar på kor godt kapasiteten i dagens psykiatri faktisk er utnytta.

Dei som jobbar i psykiatrien, må få tillit og tryggleik til prioritere, så dei sjukaste får rask og effektiv behandling. Rekruttering er ei stor utfordring, spesielt i distrikta. Vi lurar på: Vil helse- og omsorgsministeren sørje for fleire døgnplassar og støtte forslaget vårt om auka løyvingar, betre rekruttering til distrikta og eit godt desentralisert tilbod i psykiatrien?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:39:38]: Takk for oppfølgingsspørsmålet.

Ja, vi skal øke antall døgnplasser. Det kommer til å skje allerede i inneværende år. Den veksten kommer til å fortsette gjennom neste år og neste år der igjen. Vi skal opp på om lag 240 døgnplasser ekstra de neste fem årene, hvis jeg husker tallet riktig, så her kommer en til å merke forskjell.

Det er veldig positivt at vi har et desentralisert tilbud. Det er viktig med nærhet, men det er også viktig med høy kvalitet, og at det er et pasientgrunnlag som gjør at vi kan rekruttere og beholde fagpersonell, at det er gode fagmiljøer, og at den hjelpen en får, faktisk har høy kvalitet. Det betyr at noen av de tilbudene vi har i distriktene, kan vi videreutvikle, forsterke og bygge videre. Andre kommer til å måtte flytte på seg i løpet av de neste 10–20 årene, rett og slett fordi pasientgrunnlaget endrer seg. Sånn er det.

Hvis vi ønsker høy kvalitet i tjenestene, må vi også ha en struktur som gjør høy kvalitet mulig, og det kommer til å være min prioritering også innenfor psykisk helsevern.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:40:42]: Overbehandling og overdiagnostikk er allereie ei av dei største helseutfordringane våre og får lite merksemd. Det fører ikkje berre til unødvendig ressursbruk, og at dei som treng helsehjelp, må vente unødvendig lenge. Overbehandling og overdiagnostikk fører også til uhelse på fleire måtar. Det fører til unødvendige bekymringar i ventetida, både for dei som vert greidde ut unødvendig, og for alle dei andre som må vente lenger, og det fører til plager knytte til behandlinga. I verste fall kan det føre til varige mein eller livstrugande komplikasjonar som følgje av utgreiing og behandling som i tillegg er fullstendig unødvendig.

Det er så mykje lettare å greie ut meir og behandle meir, for det får ein sjeldan kritikk for, sjølv ikkje når det går gale. Kva vil helseministeren gjere for at helsepersonell kan vere trygge og ta kloke val også i framtida – til beste for alle?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:41:42]: Dette er et veldig viktig tema, og her tar vi også et konkret grep nå i forslaget til statsbudsjett. Der ligger det bl.a. inne en satsing for at helsepersonell skal ta såkalte kloke valg og få god beslutningsstøtte. Det handler om holdningsarbeid, kompetanse og hjelp også til å si nei, for vi vet at det er overbehandling i norsk helsetjeneste.

Vi vet at det er for mange utredninger som gjennomføres som sannsynligvis ikke har noen helsegevinst. Jeg tror vi med ganske stor sikkerhet kan si at vi både tar for mange blodprøver og tar for mange bilder, uten at det egentlig gir oss gevinst. Det er nok for mange utredninger og kanskje delvis også helsehjelp som skjer uten at det har vært indikasjon på at noe er galt. I sum gjør det ikke befolkningen friskere. Det kan i verste fall ha motsatt konsekvens, som representanten sier, og det beslaglegger viktig kapasitet i tjenestene våre for dem som faktisk trenger den helsehjelpen. Det er grunnen til at vi nå tar dette initiativet, som er en forlengelse av Legeforeningens egen Gjør kloke valg-kampanje, som har hatt god effekt.

Ida Lindtveit Rose (KrF) [10:42:58]: Når ventetidene til faktisk behandling bare øker, er det vanskelig å se at regjeringen prioriterer pasientene i helsevesenet. Statsråden forteller igjen og igjen at ventetidene til første time hos lege har gått ned, men unnlater å snakke om at i hele den Arbeiderparti-ledede regjeringens tid har ventetidene til selve behandlingen økt i alle helseregioner, og øker ennå. Mener statsråden at dagens situasjon –

med ventetider på opptil 93 uker for hofteproteser, der to av tre er kvinner med store smerter, 58 uker for livmoroperasjon på grunn av framfall og 72 uker etter fødselsskade – er akseptabel? Hvilke konkrete grep vil statsråden ta for å få ned ventetidene?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:43:49]: Svaret på det er veldig enkelt: Nei, det er ikke greit, og ventetidene i norske sykehus har økt jevnt og trutt fra 2017. Så kom pandemien, og veldig mange behandlinger ble utsatt på ubestemt tid. Helsekøene vokste helt til vi tok skikkelig grep gjennom Ventetidsløftet og partnerskapet med fagforeningene og arbeidsgiverorganisasjonene, hvor vi inviterte offentlige, ideelle og private sykehus med på arbeidet. Nå ser vi at trenden ikke bare er snudd, men vi ser også en markant nedgang – 17 dager reduksjon og 40 000 færre i helsekø. Tallene går nedover, og det er veldig, veldig gledelig.

Det var mye riktig i innlegget representanten holdt, men det er ikke riktig at ventetidene til behandling går opp. Ventetidene til behandling går også ned, men det er fortsatt altfor mange pasienter som venter for lenge. Derfor fortsetter dette arbeidet med full kraft også framover. Ikke bare skal ventetidene fra man blir henvist til man starter utredning og behandling, ned, men også ventetidene til man blir behandlet, skal betraktelig ned. Og så tror jeg at det for enkelte av disse sykdommene er kortere ventetider andre steder, og derfor må folk bruke fritt sykehusvalg.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [10:44:56]: Ventetiden en pasient har for sin behandling, har økt jevnlig, og den har økt i takt med at Arbeiderpartiet har gjort endringer i finansieringen. Allerede nå burde statsråden tatt initiativ til å endre på finansieringen, med mer innsatsstyrt finansiering – eventuelt bare der det er lange ventetider – og ikke minst styrke de ideelle med spesifikke oppdrag der det følger penger med. Vi vet at ideelle snur seg veldig raskt og har evnen til å gjøre det. I Ventetidsløftet ser vi veldig klart at økonomiske insentiver virker. Ventetiden til første konsultasjon har gått ned, og det er utrolig viktig. Hva gjør at statsråden tenker at økonomiske insentiver ikke vil virke for sykehusene?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:45:46]: Takk for oppfølgingsspørsmålet.

Det var tross alt Arbeiderparti-regjeringen som i sin tid innførte innsatsstyrt finansiering. Vi er for innsatsstyrt finansiering, men vi mener at den forrige regjeringen la innsatsstyrt finansiering noe for høyt. Det mente også hele sykehusutvalget, som foreslo å ta det bort og innføre en basisfinansiering istedenfor, så vi har tatt ned ISF noe. Det er imidlertid ikke riktig at ventetidene har gått opp samtidig som ISF-andelen har gått ned. ISF-an-

delen har gått ned, og ventetidene har gått ned. Mye av dette skyldes at vi jobber på andre måter, med bedre ansvars- og oppgavedeling og mer bruk av teknologi, og vi tar bort tidstyver.

Jeg tror aldri sykehusene våre har kjøpt flere tjenester fra ideelle og private, og – jeg holdt på å si – det har de min store velsignelse til å gjøre. Så lenge ventetidene går ned, kan de gjøre det de vil – så lenge det er offentlig styrt, finansiert og organisert. Her har vi en helt pragmatisk tilnærming. Det er derfor politikken virker. Vi må også huske på at vi behandler flere pasienter enn noen gang før. Det krever kapasitet og aktivitet. Så det at vi har en sykehusramme som gjør det mulig, er kanskje det aller viktigste.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [10:46:49]: Det er riktig at det var anbefalt en større basis, men det ble også anbefalt å legge på en toppfinansiering. Regjeringen har gjort det ene, men ikke det andre. Kvinnehelse nedprioriteres også hele veien. Regjeringen snakker om at det skal prioriteres, men det skjer ingenting. Kvinner som trenger fjerning av livmor på grunn av endometriose, må vente opptil 58 uker. De med framfall av underlivsorganer venter opptil 93 uker. Kvinner med muskelknuter i livmoren står opptil 79 uker i kø. Det er kvinner som lever med urinlekkasje som må vente opptil 122 uker. Dette er kvinner som får livet sitt satt på pause, og for denne gruppen er det vanskelig å se bedring i ventetidene. Vi vil prioritere kvinnehelse, styrke forskningen, bedre barselomsorgen og sikre raske behandling og tydeligere retningslinjer.

Hva vil regjeringen gjøre for at kvinnehelse ikke nedprioriteres i sykehusene, og for at kvinner får den behandlingen de skal ha når de trenger det, og ikke år senere?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:47:53]: Vi følger opp både kvinnehelsestrategien og Kvinnehelseløftet i statsbudsjettet, bl.a. med midler til forskning. Vi har etablert et nasjonalt kompetansesenter for bl.a. endometriose. Vi jobber nå med hvordan vi kan bedre tilgangen til hormonbehandling for kvinner med overgangsplager. Kjønnsperspektivet innarbeides nå i alle viktige dokumenter, pakkeforløp, faglige råd, anbefalinger og pasientforløp. Vi har bedret informasjonstilgangen og kompetansen om kvinnehelse, og ventetidene for typiske kvinnesykdommer går ned.

Jeg var bl.a. på Kvinneklubben i Oslo, som fortalte at de hadde hatt over ett års ventetid på operasjon for hjelp mot urinveislekkasje. Jeg mener det er helt uakseptabelt. Det er ingen damer i Norge som fortjener å gå og vente over et år på det, det er virkelig ikke greit. De tok tak, og de snudde utviklingen, og jeg mener at ventetidene der nå er mer enn halvert.

Det er viktig å bruke fritt sykehusvalg. En kan velge mellom offentlige sykehus og private sykehus som har avtale med det offentlige, og ventetiden er kortere andre steder.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [10:49:00]: Ja, det er viktig å bruke fritt sykehusvalg, men det er også viktig å gi sykehusene insentiver til å ta ned ventetidene.

Regjeringen viser til fall i ventetid for nye henviste pasienter, men det er også en vekst i andre køer. Innen øyehelse står 16 000 mennesker i kø. Enkelte steder venter pasienter over 700 dager, mens synet svekkes. Dette har vært ganske gjennomgående. En kø tas ned, mens en annen skapes. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, FFO, melder også om at kronikergrupper skyves bakover i køen fordi kapasiteten ensidig brukes til å oppfylle Ventetidsløftet. Dette skjer på tvers av fagområder, og pasienter med behov for jevnlig poliklinisk oppfølging risikerer forverring av sykdommen fordi systemet ikke har plass til dem.

Mener statsråden det er forsvarlig å fortsette slik – at ansatte opplever seg presset, og at det fører til at andre pasientgrupper får lengre ventetid og dårligere oppfølging? Hvordan vil statsråden sikre at kortsiktige ventetidsmål ikke går på bekostning av kronikere og eldre pasienter som faktisk trenger kontinuerlig oppfølging?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:50:07]: Det følger vi veldig nøye med på i partnerskapet, og det har vært klart fra dag én at det fortsatt er prioriteringskriteriene alvor, ressurs og nytte som skal legges til grunn. Vi kan ikke legge oss opp i hvilke pasienter som prioriteres. Dette må være medisinskfaglige vurderinger. Så har noen sykehus i helseregionene hatt ulik praksis med hensyn til hvordan de utløser overtid og ekstra kompensasjon for utvidet poliklinisk aktivitet. Der har mange valgt å ta unna dem som har ventet lenge. Jeg har også hørt eksempler på påstander om at det har gått ut over kontroll av kronikere. Vi har gått inn i de eksemplene så langt vi kan, og så langt har vi vel egentlig sett det motsatte, at det også gjennomføres rekordmange kontroller og er rekordstor oppfølging. Hvis det er andre eksempler, vil jeg gjerne se det, for da skal vi selvfølgelig ta tak i det.

Grunnen til at Ventetidsløftet lykkes, er at det er et partnerskap hvor fagforeningene og arbeidsgiverne sitter sammen – det er fag som ligger til grunn for de vurderingene man gjør. Vi har også styrket sykehusøkonomien betydelig, noe som gjør at det går an å øke aktiviteten og kapasiteten.

Ida Lindtveit Røse (KrF) [10:51:13]: Ventetidsløftet er viktig, men det er bare halve delen av jobben. Vi må også gjøre den siste delen av jobben. Sykehusene har

fått stadig nye oppgaver, men uten at finansiering følger med. Bevilgningene fører ingen vei i møte med økte renter og avdrag, kapitalkostnader som spiser opp hele handlingsrommet til sykehusene. Realveksten dekker knapt den demografiske kostnadsveksten, og Ventetidsløftet videreføres nå uten friske midler. Resultatet er varslede innstramminger, stans i rekruttering og stor økning i belastningen på de ansatte.

Mener statsråden at dette er en bærekraftig utvikling på sikt? Og hvordan skal vi sikre at Ventetidsløftet kan opprettholdes uten å undergrave økonomien i spesialisthelsetjenesten og kvaliteten i behandlingen?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:52:02]: Jeg er veldig glad for og takker for anerkjennelsen til Ventetidsløftet. Så er det helt riktig, som representanten sier, at jobben bare er halvgjort, for det er mye som står igjen, og ventetidene skal fortsatt betydelig ned. Tall fra teknisk beregningsutvalg viser at sykehusene har hatt en realvekst under denne regjeringen. Det hadde de ikke under den forrige regjeringen. Da var det motsatt. Det er jo også en grunn til at helsekøene vokste, og at ventetidene steg, fordi aktiviteten og kapasiteten da ikke kunne stå i stil med det som var behovet, gitt de budsjettene man fikk. Vi har nå f.eks. gått fra å kompensere marginalkostnad fra 80 pst. til 100 pst. Vi dekker demografien fullt ut, vi dekker kostnadsveksten fullt ut, og det ligger en viss ramme til aktivitetsøkning oppå der igjen, i et budsjett som allerede er på 238 000 mill. kr – jeg vet ikke om noe land som bruker mer penger på helse enn oss. Da må vi også innenfor de rammene kunne prioritere bedre. Vi må fortsatt jobbe for å øke produktiviteten, ta bort tidstyver og ta bort unødvendig helsebyråkrati. Det kan ikke bare handle om mer og mer bevilgninger.

Guri Melby (V) [10:53:22]: Det kan synes som om virkelighetsforståelsen av hvor god fødselsomsorgen er, er avhengig av om man sitter i regjering eller ikke. Selv om jeg registrerer at Senterpartiet her stiller både gode, kritiske og engasjerte spørsmål, registrerer jeg også at de ikke greide å gjøre noe med fødetilbudet de årene de selv satt i regjering, eller da de laget budsjett med Arbeiderpartiet.

Vi har i dag en kritisk situasjon med mangel på jordmødre i både kommunene og helseforetakene. Kommunene mangler ca. 250 jordmødre. I regjeringens statsbudsjett er det lagt opp til et kutt i tilskuddsordningen til kommunehelsetjenesten, som reduserer deres mulighet til å ansette nye jordmødre. I helseforetakene har vi en situasjon med stadige brudd på arbeidsmiljøloven og jordmødre som gråter på jobb og ikke får gitt det fødetilbudet de vil. Representanten Grøthe spurte om vi må vente på at det verste som kan skje, skjer. Vel,

det har faktisk skjedd. Vi har opplevd at barn har dødd etter fødsel på grunn av for lav bemanning.

Mitt spørsmål er: Vil Arbeiderpartiet sammen med Senterpartiet og resten av budsjettkameratene nå for første gang prioritere fødselsomsorgen i budsjettforhandlingene?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:54:31]: Vi prioriterer fødselsomsorgen i sykehusbudsjettene, med alt det jeg nevnte tidligere i denne debatten av tiltak som nå settes i gang. Vi kommer tilbake til at den grunnleggende utfordringen er at vi har for få fagfolk. Det er også grunnen til at regjeringen har invitert alle partiene på Stortinget med på et forpliktende samarbeid om en helsepersonellplan 2040, der vi sammen kan stake ut en kurs for hvordan vi skal sikre at vi har nok av de fagfolkene vi trenger fram til 2040. Vi kan komme til å mangle 100 000 fagfolk. Det må vi selvfølgelig finne gode politiske svar på hvordan vi skal håndtere, også når det gjelder jordmormangelen.

Jeg tror vi kan gjøre mer for å beholde de jordmødrene vi faktisk har i yrket. Når de rapporterer om høy arbeidsbelastning, stress, for få folk på jobb, og at for mye av tiden går med til andre og feil oppgaver, må vi gjøre noe med det. Det er derfor vi nå jobber med nye tjenestemodeller, ansvars- og oppgavedeling, å ta bort tidstyver – rett og slett å la jordmødrene få lov til å bruke tiden sin på faget sitt.

Guri Melby (V) [10:55:35]: Det høres faktisk ut for meg som statsråd Vestre har skjønnet poenget: Vi må utdanne flere jordmødre, og vi må ansette flere folk på fødeavdelingene våre. Problemet er jo at det ikke skjer i tilstrekkelig grad i dag. Ja, det er opprettet flere utdanningsplasser for jordmødre, men det er fortsatt slik at jeg har møtt veldig mange sykepleiere som har fått avslag på sine søknader om å bli jordmor – folk vi trenger rundt omkring i distriktene. Blant annet møtte jeg på sykehuset i Førde to sykepleiere som hadde fått avslag på søknaden om å bli jordmor. Vi vet også at mange slutter i yrket fordi arbeidsbelastningen er for tøff. Ikke minst slutter de i yrket fordi de opplever et tilbud som ikke er i henhold til de kravene de selv setter. Regjeringen har også ansvaret for at et attraktivt tilbud for jordmødre, ABC-enheten i Oslo, ble nedlagt. De jordmødrene endte opp med å starte et privat tilbud, som da kun er tilgjengelig for de pengesterke.

Spørsmålet er: Når vil statsråden gjøre ord til handling når det gjelder å både rekruttere og beholde gode jordmødre?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:56:37]: Vi jobber som sagt med dette hele tiden, og utdanningskapasiteten er økt betydelig. Den er økt såpass mye at vi nå ikke

får entydige svar fra Jordmorforeningen og Jordmorforbundet på om den bør økes enda mer. Nå handler det også om å sikre god kvalitet i den utdanningen – at de som begynner, faktisk fullfører og består, og at vi klarer å få dem inn i yrket.

Jeg har også veldig tro på det som nå testes ut i Drammen, og det vil komme flere slike prosjekter under Prosjekt X, som er et samarbeidsprosjekt mellom KS og regjeringen der vi tester ut nye tjenestemodeller. Der hvor jordmødrene jobber i både den kommunale tjenesten og spesialisthelsetjenesten, der de deler på tunge vakter, der de kan følge kvinnen gjennom både svangerskap, fødsel og barsel, og der de får kompetanseutvikling og et større mangfold av oppgaver, ser vi at det har hatt veldig positiv effekt. Dette er Jordmorforeningen og Jordmorforbundet veldig positive til. Vi gjør det vi kan for å legge til rette for dette. Målet mitt er at det skal bli den nasjonale standarden, og det håper jeg at vi kan få til i løpet av noen år.

Presidenten [10:57:39]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Lars Haltbrekken (SV) [10:57:58]: Spørsmålet går til helseministeren.

På Røros kan et svært godt tilbud for rehabilitering av kreftpasienter nå bli lagt ned som følge av anbudsprosessen. Siden 2009 har det på Røros vært drevet rehabilitering for tidligere kreftpasienter, med svært gode resultater. Sist fredag reduserte Helse Midt-Norge kontraktene med Unicare på Røros og på Hysnes fort i Indre Fosen kommune. Som følge av reduksjonen forsvinner tilbudet om rehabilitering av kreftpasienter fra senteret på Røros, og på Hysnes fort kan hele senteret bli lagt ned. Hvis tilbudene forsvinner, forsvinner sterke fagmiljøer, og institusjoner raseres, noe som får direkte konsekvenser for det kommunale helsetilbudet, for lokale arbeidsplasser og for levende lokalsamfunn. Solide og innovative fagmiljøer som det har tatt mange år å bygge opp, rives ned med et pennestrøk. Det vil redusere og svekke rehabiliteringstilbudet i hele regionen – en del av helsetjenestetilbudet som allerede er stemoderlig behandlet.

Spørsmålene mine er: Hva tenker helseministeren om den langsiktige utviklingen for spesialiserte rehabiliteringstjenester i Helse Midt-Norges område? Hvordan vil han sikre tjenestene, og hvordan tenker han at viktige kompetanse- og forskningsmiljø skal kunne ivaretas i framtidige anbudsutlysninger for å sikre tilbudet?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:59:36]: Takk for spørsmålet.

Det er viktig at vi styrker rehabiliteringsfeltet. Det gis gode rehabiliteringstjenester både i offentlige sykehus, i ideelle virksomheter og i private virksomheter.

Dette er et område hvor vi har hatt et ganske stort innslag av private aktører. Når det offentlige helsevesenet skal anskaffe tjenester fra ideelle og private, må man med jevne mellomrom teste markedet – gjennomføre anskaffelser og anbud – for å sørge for at hver eneste skattekrone gir best mulig helsegevinst. Vi har lov om offentlige anskaffelser, og vi har også viktige prinsipper i Norge som innebærer at det skal være konkurranse, og at en skal teste markedet for det en får.

Nå har både Helse Midt-Norge, som representanten henviste til, og Helse sør-øst gjennomført rehabiliteringsanskaffelse. I begge regionene vil disse anskaffelsene, slik de nå ligger, gjøre at flere enn i dag kan få tilbud om rehabilitering, også i regi av det private. Så er det jo alltid sann når det er anbud, at noen vinner og noen taper. For dem som får en kontrakt, er det selvfølgelig veldig positivt. Jeg har den største forståelse for at de som taper en kontrakt fordi de ikke nådde opp, opplever det som vondt og vanskelig. Dette handler om arbeidsplasser og kompetanse, så jeg skjønner det veldig godt, men sann må det nesten være.

I begge disse anskaffelsene, som de regionale helseforetakene har ansvaret for, er det meldt inn kapasitet fra potensielle tilbydere som langt overstiger det som er behovet. Vi kan ikke risikere at vi sløser bort skattebetalernes penger på å anskaffe overkapasitet. Vi må anskaffe det vi trenger, og med disse anskaffelsene blir det altså flere som får tilbud om rehabilitering.

Jeg vil legge til at vi har en riksrevisjonsrapport bak oss som er ganske alvorlig, og som ganske tydelig har kritisert at vi har kjøpt tjenester og gitt behandling vi ikke har visst effekten av, også fordi det har skjedd stor faglig utvikling på dette feltet. Så det at de to helseregionene nå har oppdatert anskaffelsene sine og kjøper tjenester ut fra behov og beste faglige praksis, mener jeg også er en viktig oppfølging av Riksrevisjonens rapport.

Lars Haltbrekken (SV) [11:01:43]: På Røros snakker vi om et fagmiljø som har blitt bygd opp siden 2009, og som kan vise til svært gode resultater når det gjelder rehabilitering av pasienter som har hatt kreft. Det tilbudet står nå i fare for å bli rasert som en følge av at dette er noe som skal ut på anbud. Spørsmålet mitt er: Hvorfor mener statsråden det er fornuftig at solide fagmiljøer, som dem på Røros og på Hysnes fort i Indre Fosen, blir ødelagt gjennom anbudsprosesser?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:02:34]: Det følger, som sagt, av norsk lov at en skal gjennomføre offentlige anskaffelser også der det er konkurranse mellom ulike tilbydere. Vi må huske på at vi bruker milliarder av skattebetalernes penger i året på å kjøpe kapasitet hos ideelle og private, og det er veldig positivt. Som jeg sa i mitt første svar, har vi en høyere andel ideelle og priva-

te i denne sektoren enn i mange andre sektorer i helse-tjenesten, og jeg er veldig for og positiv til offentlig-pri-vat samarbeid. Det er imidlertid sann at man med jevne mellomrom må ut i markedet, og da er det de beste tilbyderne som når opp. Det er sann anskaffelser fungerer: Noen vil vinne, noen vil tape.

Vårt ansvar er å sørge for at det er nok kapasitet, og med disse anskaffelsene er det som sagt flere enn før som vil få tilbud om rehabilitering. Det må også ses i sammenheng med at vi har bedret og styrket rehabiliteringstilbudet i regi av offentlige sykehus. Det er et større poliklinisk tilbud, det er flere ambulante team, og det er flere som får rehabilitering hjemme. Det er en del av den samlede rehabiliteringssatsingen.

Lars Haltbrekken (SV) [11:03:40]: Jeg takker for svaret. Jeg vil følge opp med å stille spørsmål om spesialisert rehabilitering, som vi snakker om i disse to tilfellene. I stedet for at det skjer gjennom anbudsprosesser hvert fjerde eller åttende år, som det har vært snakk om her, som gir stor grad av usikkerhet, bør ikke tildelinger av denne typen avtaler om rehabilitering skje gjennom langsiktige avtaler?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:04:28]: Det kan tenkes at det er andre måter å anskaffe disse tjenestene på, og vi er åpne for å vurdere det framover. Nå er det viktig at disse anskaffelsene som Helse Midt-Norge og Helse sør-øst har gjort, får gå sin gang, og at det ligger gode vurderinger til grunn, både av kapasitetsbehov, av hva som er beste praksis, og av hva som er den faglige utviklingen på feltet.

Når Riksrevisjonen har vært så tydelige på at det her anskaffes og tilbys hjelp som i stort ikke alltid har vært i tråd med nyere kunnskap om hva som gir best effekt, når de har kritisert sykehusene for disse innkjøpene, og når vi vet at det er snakk om milliarder av kroner over noen år – det norske folks penger – mener jeg vi ikke har noe annet valg enn å la de regionale helseforetakene få teste markedet, se hvem som er de beste tilbyderne, og da, etter en helhetsvurdering, velge den de mener gir best helse for prisen.

Lars Haltbrekken (SV) [11:05:32]: Jeg hører to ting i svaret fra statsråden. Han sier både at han kan være villig til å se på andre måter å sikre denne typen rehabiliteringstjenester på, og at prosessene knyttet til rehabiliteringssentrene på Røros og i Indre Fosen må gå sin gang. Da er spørsmålet mitt: Er beskjeden fra statsråden til Røros-samfunnet og samfunnet i Indre Fosen at de bare må belage seg på nedleggelse av Hysnes fort og kreftrehabiliteringstilbudet på Røros?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:06:16]: Det er nå gjennomført en konkurranse der mange tilbydere har presentert sine løsninger, og det har vært gjennomført en grundig anskaffelsesprosess, som Helse Midt-Norge har ansvaret for. Så har de tildelt avtaler – og tildeler avtaler – basert på hvem de mener gir det beste tilbudet til den beste prisen. Den prosessen er det selvfølgelig viktig at får gå sin gang, også fordi alle involverte i en sårn prosess har både rettigheter og plikter – bl.a. klageadgang – og det er viktige kontrakter for mange. Det er noe Helse Midt-Norge må gjennomføre.

Det er helt riktig som representanten sier, at jeg åpner for at vi framover også kan vurdere om det er andre måter vi skal organisere dette på, men det mener jeg må skje uavhengig av denne anskaffelsen, som altså er satt i gang for en god stund siden, og som nå nærmer seg slutten, gjennom at tildelingene skjer og er i ferd med å skje.

Presidenten [11:07:21]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Simen Velle (FrP) [11:07:37]: Mitt spørsmål går til forsknings- og høyere utdanningsministeren.

De siste årene har verden utvilsomt fått se et mer selvhevdende Kina. Kinesiske myndigheter plasserer landet i en annen posisjon enn før, og vi ser klart og tydelig at Kina har ambisjoner om å oppnå en annen status i verdenspolitikken enn de tradisjonelt har hatt. I takt med denne ambisjonen har kinesiske myndigheter vedtatt en rekke lover som vi nordmenn bør tenke nøye over. En av dem, etterretningsloven, som har fungert siden 2017, gir i mine øyne grunn til bekymring. I artikkel 7 i den nevnte loven står det at enhver organisasjon eller borger skal støtte, bistå og samarbeide med statlig etterretningsarbeid i henhold til lov. Loven er altså en forpliktelse for borgere, organisasjoner og institusjoner til å bistå kinesiske myndigheter med et bredt spekter av etterretningsarbeid. Dette er ikke noen konspirasjonsteori eller svartmaling. Dette er kinesisk lov.

I lys av det finner jeg det svært merkelig at ca. 300 kinesiske statsborgere befinner seg i kongeriket og har tilknytning til våre høyere utdanningsinstitusjoner. De jobber med et bredt spekter av fagområder, til dels med fagområder vi må kunne si er av strategisk art. Vi er et lite og sårbart land, men vi trenger ikke å være naive. Fremskrittspartiet ser med stor bekymring på fremstøtene fremmede makter gjør via sine etterretningstjenester, og finner det merkelig at statsråden ikke har en tydeligere ambisjon eller klare retningslinjer for hvordan vi skal behandle forskere og studenter fra land vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med.

Jeg vil derfor spørre: Mener statsråden det er sikkerhetsmessig forsvarlig at et stort antall kinesiske student-

er og forskere er i Norge, når man tar Kinas krystallklare lojalitetskrav med i betraktning?

Statsråd Sigrun Aasland [11:09:24]: Representanten har helt rett i at sikkerhetssituasjonen i verden endrer seg, og kunnskap og teknologisk utvikling blir stadig viktigere for internasjonal konkurranse, økonomisk sikkerhet og nasjonal sikkerhet. Forskningssikkerhet og ansvarlig internasjonalt samarbeid er derfor helt sentralt i forskningsmeldingen vi la fram i mars, med tittelen «Sikker kunnskap i en usikker verden». Der går vi gjennom sentrale tiltak for å nettopp sikre balansen mellom åpen forskning på den ene siden og beskyttelse av det som må skjermes, på den andre. Vi gjør flere ting for å få på plass enda bedre balanse mellom disse to, bl.a. ved en kartlegging av det som er flerbruksteknologier, der Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Forsvarets forskningsinstitutt og Forskningsrådet sammen jobber med en kartlegging.

Regjeringen fører en interessebasert politikk i alle spørsmål som berører Kina, også når det gjelder forskning og høyere utdanning. Fortsatt samarbeid mellom norske og kinesiske kunnskapsmiljøer er i vår interesse og skjer der det er i vår interesse. Samtidig skal vi utvise forsiktighet av hensyn til nasjonal sikkerhet, og derfor har vi også tatt flere grep. Faste rundebordssamlinger om akademisk samarbeid med Kina, egne retningslinjer for ansvarlig internasjonalt samarbeid og en tydeliggjøring av forskrift for eksportkontroll er blant tiltakene.

Simen Velle (FrP) [11:10:49]: Jeg finner en kartlegging svært lite tilfredsstillende og velger derfor å utdype ytterligere.

I Panoramastrategien, som ble lagt frem i april 2021, står det klart og tydelig at Kina er et av Norges prioriterte samarbeidsland innen høyere utdanning og forskning, noe som for all del nok kan gi isolerte gevinster gjennom kunnskapsdeling med en av verdens ledende kunnskapsnasjoner. Jeg finner det likevel bemerkelsesverdig at vi ikke har klarere kjøreregler for hvordan dette samarbeidet skal arte seg.

I stortingsmeldingen statsråden selv nevnte, står det:

«De norske etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene (EOS-tjenestene) har gjennom flere år understreket at norske høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner er utsatt for uønsket kunnskapsoverføring og etterretningsvirksomhet.»

I lys av dette ønsker jeg å spørre statsråden om hun deler bekymringen til våre hemmelige tjenester, og hvilke konkrete tiltak hun som statsråd i dag vil sette i gang for å motvirke disse uønskede fremstøtene – altså ikke en kartlegging, men hva statsråden har planer om å gjøre umiddelbart.

Statsråd Sigrun Aasland [11:11:44]: Når det framgår av vår stortingsmelding at dette skjer, er det nettopp fordi det er noe vi er svært bevisst på. Vi er tjent med å ha et samarbeid om forskning og høyere utdanning med Kina på områder der vi selv mener det er i vår interesse, og vi utviser forsiktighet langt utover den nevnte kartleggingen, som for øvrig er viktig, fordi stadig flere teknologier har betydning for både sivil og militær bruk.

Vi har i tillegg, som jeg også nevnte, regelmessige møter med sektoren, tydeligere retningslinjer for sektoren, faste rundebordssamlinger, bl.a. spesifikt om akademisk samarbeid med Kina, og er i aller høyeste grad oppmerksom på og jobber med dilemmaene representanten framhever.

Simen Velle (FrP) [11:12:35]: I en tid hvor verden utvilsomt er mer spent, og hvor USAs unipolare verdensorden er under stadig økende press, må et lite land som Norge åpenbart være svært varsom. USA er som kjent vår viktigste allierte, og statsråden har vært svært tydelig i sin kritikk av hvordan akademia styres politisk i USA. Til Khrono har statsråden sagt:

«Jeg er dypt bekymret for utviklingen i USA når det gjelder akademisk frihet og fri forskning, og for hvordan dette vil påvirke fri forskning i hele verden.»

Så vidt jeg kan se, har statsråden unnlatt å bruke slike ord om akademia i Kina, til tross for at tilstanden der unektelig er mindre fri enn hos vår viktigste allierte. Hvordan ser statsråden på utviklingen til akademia i Kina, og hva skal til for at norske myndigheter sier at nok er nok, og kutter noen av de overraskende tette båndene til Kina på dette feltet?

Statsråd Sigrun Aasland [11:13:24]: Jeg vil minne representanten om at selv om det er utviklingstrekk som sterkt bekymrer oss i USA, har vi et utstrakt forsknings- og utdanningspolitisk samarbeid med USA. Det har vi også med Kina, og vi har, som det framgår både av stortingsmeldingen, av vår Kina-strategi og av vårt samarbeid med Kina, et veldig informert og balansert forhold til vårt samarbeid med Kina.

Akademisk samarbeid er nødvendig og viktig og, som sagt, interessebasert, i den forstand at vi samarbeider med Kina når det er formålstjenlig for Norge.

Vi er oppmerksomme på alle de elementene representanten framhever, og jeg takker for gode spørsmål om en viktig balanse vi må finne i samarbeidet med både Kina og andre land, i en verden der samarbeid er viktig, men også der både akademisk frihet og demokratisk frihet er under press i mange land.

Simen Velle (FrP) [11:14:23]: Jeg registrerer statsrådens balansegang og prioriteringer og ønsker å spørre videre om disse prioriteringene.

NIFUs tematiske kandidatundersøkelse for 2025 viser at de fleste som fullfører norsk høyere utdanning, er tilfreds og kommer i jobb, og det er bra. Undersøkelsen viser også at hvor tilfredse kandidatene er, avhenger av hva slags utdanning de har tatt. Undersøkelsen sier:

«Kandidater fra humanistiske og estetiske fag har noe lavere andel sysselsatte, samtidig som de oftere rapporterte om ulike former for mistilpasning knyttet til jobben: dårlig samsvar mellom innholdet i jobb og utdanning (innholdsmisforhold), høyere utdanning enn nødvendig (overutdanning) og ufrivillig deltid.»

Og videre:

«Blant kandidater fra norske læresteder er det en gjennomgående tendens til at kandidater innen økonomiske og administrative fag er godt tilpasset i jobben.»

Ser statsråden på dette som et problem, og hvilke tiltak har eventuelt statsråden for å bidra til at flere velger studieretninger som gir høyere tilfredshet og høyere sjanse for trygg jobb?

Statsråd Sigrun Aasland [11:15:20]: Jeg er, som representanten, veldig glad for at de aller fleste som tar høyere utdanning, får jobb. Vi har store kompetansebehov i landet, som bl.a. de tidligere spørsmålene i dag har synliggjort.

Denne regjeringen har jobbet veldig systematisk med å prioritere opp de utdanningene vi vet samfunnet har stort behov for. De siste årene har vi økt antallet studieplasser betydelig innen sykepleie, psykologi og medisin. Vi har i årets forslag til statsbudsjett også trappet opp teknologifag gjennom en betydelig kvantesatsing, med nye studieplasser ved universitetet i Oslo og NTNU.

Jeg har veldig klare forventninger i alle mine møter og samtaler med norske universiteter, høyskoler og fagskoler om at de skal være i tett kontakt med arbeidslivet og levere kompetanse samfunnet trenger. Den kompetansen er imidlertid ikke begrenset til økonomiske og administrative fag. Vi trenger også en større bredde og langsiktighet enn det representanten gir uttrykk for.

Simen Velle (FrP) [11:16:20]: Jeg registrerer at statsråden har noen klare forventninger til sektoren, men det gjenspeiles ikke nødvendigvis i hvilke ferdig uteksaminerte studenter vi faktisk leverer, for fremtidens Norge krever høyere produktivitet og at vi får mer ut av hver eneste arbeidstaker. I lys av dette er det svært betenkelig at en del norske studenter dessverre ikke får seg relevant arbeid etter endt studietid. Akademia skal

naturligvis nyte en stor grad av frihet, men det er verdt å spørre seg om dette er formålstjenlig for fellesskapet.

Norske offentlige universiteter er tilnærmet gratis for studentene, og vi finansierer både stipend og gunstige lån over skatteseddelen. Er det da for mye å forvente at studentene finner veien til studieretninger som gir kompetanse både offentlig sektor og næringslivet skriker etter? Det er f.eks. gjennomgående for få studenter på STEM-linjene ved norske universiteter, og satsingen i statsbudsjettet er ikke tilfredsstillende.

Er det tenkelig for statsråden å dimensjonere studieretningene i større grad etter hvilke jobber samfunnet trenger? Og hva skal eventuelt til for at statsråden vil vurdere en slik løsning?

Statsråd Sigrun Aasland [11:17:23]: Svaret på spørsmålene er ja, det er å forvente, og nei, det er ikke fremmed for meg å stille strengere krav til dimensjonering. Det har vi allerede gjort de siste årene. I årets forslag til statsbudsjett har vi også veldig tydelig prioritert opp studieplasser i fag vi vet samfunnet trenger, bl.a. medisin, psykologi og kvanteteknologi, på bekostning av andre fag og andre studier. Det kommer til å fortsette å være viktig, for vi vet at ungdomskullene kommer til å flate ut, og vi vet at vi har store kompetansebehov.

Der representanten Velle og jeg kanskje er litt uenige, er om at vi også, selv om vi ikke har store behov for veldig mange, kommer til å trenge studenter som har studert humanistiske fag, språkfag og samfunnsvitenskap – for det trenger vi for å forstå den verdenen vi lever i, bl.a. forholdet vårt til Kina og resten av verden.

Presidenten [11:18:03]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Seher Aydar (R) [11:18:35]: Spørsmålet er selvfølgelig til helseministeren – det skjønnte han selv.

Både Venstre og Høyre kutter i tannhelse i sitt budsjettforslag. Hull i velferdsstaten blir enda større med høyresidens opplegg. De er i utakt med befolkningen, og de prøver på kreative og retoriske måter å sette mennesker med dårlige tenner opp mot andre som har dårlig råd eller dårlig helse. Det er mildt sagt frekt mot folk, og de avslører seg selv. Nesten hele Norge, altså rundt 90 pst., svarer ja på dette spørsmålet: Vil du ha en universell tannhelsetjeneste som finansieres på samme måte som andre helsetjenester? Det er ganske klar tale.

Tannhelsetjenestene må styrkes, ikke svekkes. Derfor må jeg innrømme at jeg ble skuffet da jeg så regjeringens budsjettforslag, som vil kutte støtteordningen for folk som har sterkt nedsatt evne til egenomsorg. Vi trenger en ordentlig tannhelsereform som gjør at det ikke koster mer å gå til tannlegen enn det gjør å gå til fastlegen, ikke kutt for folk som har rettigheter i dag. Jeg tror

egentlig at helseministeren er enig med meg i det. Vi har jo vært på lag tidligere, og Arbeiderpartiet har gode takter i programmet sitt, der målet er å gjøre tannhelse til en likeverdig del av vår felles helsetjeneste.

Vi har en historisk mulighet til å gjøre noe med det i denne stortingsperioden. Vi er flertallet som kan gjennomføre vår tids velferdsreform, nemlig en tannhelsereform, sammen. Hvis man brekker armen eller får en sykdom, skal man ha rett på helsehjelp uten at man må betale mer enn egenandelen eller bevise at man oppfyller visse kriterier for å få hjelp. Så hvorfor i alle dager skal det være annerledes for tennene?

Lise Selnes hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:20:30]: Regjeringen har, med samarbeidspartiene, tatt flere grep for å styrke tannhelsefeltet. Det gjelder lovendringer, det gjelder nye ordninger, og det gjelder også å styrke eksisterende ordninger. Vi har gjort et betydelig løft, spesielt for den yngste delen av befolkningen. Jeg registrerer at det er noe uenighet om det i salen, men vår vurdering har vært at det at unge mennesker fra barndommen, inn i ungdomstiden og ungt voksenliv og senere i voksenlivet, har gode vaner, at de jevnlig sjekker tennene sine, og at det ikke er lommeboka som avgjør hvorvidt en får tilgang til tjenestene eller ikke, har vært riktig. Derfor har vi begynt prioriteringen der.

Vi har også satt ned tannhelseutvalget, som lagde en veldig omfattende og god NOU, som har vært på høring. Den jobber vi nå med å følge opp. Vi har også gjort andre viktige ting. For eksempel har personer med rusmiddelavhengighet og vedtak om spesifiserte tjenester fått lovfestet rett til gratis tannhelsetjenester. Vi har også styrket bevilgningene til fylkeskommunenes tverrfaglige tann- og psykologtilbud, den såkalte TOO-ordningen, i regjeringsperioden. Vi har gjort store løft sammen, og det mener vi har vært helt riktig.

Så blir spørsmålet hva vi gjør framover. Der er det flere ting man må ha med seg. Det ene er at hele dette feltet er modent for en lovmessig opprydning og en helhetlig tilnærming. Det opplever jeg også at Tannlegeforeningen er veldig opptatt av, og det er en veldig konstruktiv og god sparringspartner som vi selvfølgelig lytter til. Samtidig er det behov for å investere mer i dette hvis vi ønsker en utvikling der tannhelsetjenesten i større grad skal bli universell, slik også tannhelseutvalget har foreslått. Det er de årlige budsjettene og det økonomiske handlingsrommet – hvor mange flere vi klarer å få inn i jobb, vil være avgjørende for handlingsrommet framover – som vil avgjøre hvor langt vi kommer med den velferdsreformen i denne stortingsperioden.

Seher Aydar (R) [11:22:29]: Det er positive takter å høre at dette ikke er et spørsmål om, men hvor fort regjeringen ønsker å gjennomføre en tannhelsereform. Det er ingen tvil om at Rødt er utålmodig. Det handler om at vi har jobbet mye med tannhelse, og på denne veien har vi møtt mange mennesker med dårlig råd og egentlig også helt vanlige inntekter med for store tannlegeregninger, og folk som har blitt nødt til å ta opp forbrukslån eller er avhengig av veldedige organisasjoner for å få tannhelsehjelpen de trenger. I en velferdsstat skal fellesskapet sørge for trygghet for folk, og ingen skal være avhengig av veldedighet for å få helsehjelp.

Den utålmodigheten vi har, er ikke noe Rødt står alene om. Folkeflertallet er også helt tydelig på det. Ja, det handler om prioriteringer, men det er helt klart at hvis vi er villige til å gjøre det, finnes det rom for det. Det innebærer at noen av Høyres, Venstres eller Frps styrtrike bidragsytere kanskje må betale bitte litt mer skatt, men det rommet finnes, og vi mener at det er verdt det. Vi håper at regjeringen vil få fortgang i dette arbeidet.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:23:33]: Jeg er enig i mye av det. Statsbudsjettet er betydelig, og det må prioriteres. For Arbeiderpartiets del er skatteløftet vi har gitt, veldig, veldig viktig. Det samlede skatte- og avgiftsnivået skal ikke øke, så hvis noe går opp, må noe annet gå ned. Det legger noen ganske klare føringer på det handlingsrommet regjeringen har framover.

Det er mulig å bake kaken større. Jeg er uenig med dem – og ofte er det partier på høyresiden – som sier at det nå er slutt på velferdsreformer eller at vi nå har bygget Velferds-Norge så bra at vi ikke kan få til mer. Det synes jeg er veldig uambisiøst, for dette handler om vår evne til å bake kaken større. Å øke arbeidsdeltakelsen, få ned sykefraværet, øke produktiviteten i norsk økonomi, få opp verdiskapingen – alt dette vil jo, alt annet ellers likt, bidra til økt økonomisk handlingsrom. Det ligger store føringer framover på demografi, vi blir flere eldre, vi må styrke kommunene, helse, forsvar m.m., men hvis det er vilje til å prioritere og vi gjør dette effektivt, tror jeg vi kan komme et godt stykke på vei i denne fireårsperioden.

Seher Aydar (R) [11:24:38]: Jeg er veldig enig i det statsråden sier om at tiden for velferdsreformer ikke er over. Det er ingen tvil om at ganske mange på høyresiden har stått i veien for nesten alle velferdsreformer som har blitt gjennomført i Norge. Det er en stor oppgave som hviler på denne regjeringen og egentlig dette stortingsflertallet til faktisk å gjennomføre det, for hvis ikke vi gjør det, tror jeg ikke det skjer. Det ville vært veldig synd, for dette handler om at folk med helseutfordringer og dårlig økonomi også skal ha tilgang på helse tjenester, og ikke stå med lua i hånden eller konkurrere

om penger fra byråkratiske og underfinansierte støtteordninger.

Dette handler egentlig om at tannhelse skal bli en naturlig del av offentlig finansierte helsetjenester. Så klart koster det å satse på velferd, men det er en kostnad det er verdt å ta. Det er veldig synd at Arbeiderpartiet har innsnevret sitt eget handlingsrom, og det skal jeg nok la stå uimotsagt, men kan vi ikke tenke at velferd er viktigere enn at de rikeste får beholde litt mer av penge sine?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:25:42]: Skatteløftet er veldig viktig, for det gir grunnleggende forutsigbarhet for folk og næringsliv i Norge. Vi mener at med et såpass stort statsbudsjett som vi har, og med de store ambisjonene vi bl.a. har for å få flere inn i arbeid, øke verdiskapingen og øke produktiviteten i alle deler av norsk økonomi, som ville gitt større økonomisk handlingsrom, må det være mulig også å kunne prioritere viktige velferdstiltak. Det har vi også gjort i de forrige fire årene, gjennom historisk satsing på barnehager, skolefritidsordning – en lang rekke velferdsoppgaver – og ikke minst at vi nå har mye kortere ventetider i norske sykehus, som er godt nytt for pasientene og et viktig velferdspolitisk grep.

Tannhelse vil også være en sak å prioritere framover, og da må vi ha en plan for hvordan vi skal gjøre det. Hvordan skal vi bruke offentlige og private tannleger? Hvordan skal vi bygge et rammeverk rundt dette som er hensiktsmessig, som sikrer at offentlige penger går til formålet, og at vi får mest mulig tannhelse ut av hver skattekrone vi investerer? Hvilke grupper skal vi prioritere, og hvordan skal vi fase dette inn? Det tror jeg vi skal kunne bli enige om.

Presidenten [11:26:49]: Den muntlige spørretimen er nå omme.

Sak nr. 2 [11:26:53]

Ordinær spørretime

Presidenten [11:26:56]: Det blir noen endringer i den oppsatte spørsmålslisten, og presidenten viser i den sammenheng til spørsmålslisten i salappen.

Endringene var som følger:

Spørsmål 1, fra representanten Kristian August Eilertsen til helse- og omsorgsministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 12, fra representanten Kjersti Toppe til digitaliserings- og forvaltningsministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 16, fra representanten Margret Hagerup til landbruks- og matministeren, er overført til helse- og omsorgsministeren som rette vedkommende. Etter anmodning fra helse- og omsorgsministeren flyttes og besvares spørsmålet etter spørsmål 4, som skal besvares av samme statsråd.

Spørsmål 1

Fra representanten Kristian August Eilertsen til helse- og omsorgsministeren:

«Fremskrittspartiet er opptatt av at folk får nødvendig helsehjelp så raskt som mulig. Oktobertallene fra Folkehelseinstituttet viser at ventetidene nå er på om lag 2019-nivå. For landet som helhet er ventetiden 62 dager for påbegynt helsehjelp, noe som er 17 dager kortere enn for oktober 2024. Samtidig er det stadig flere pasienter som blir avvist av spesialisthelsetjenesten.

Hvordan forklarer statsråden at ventetidene går ned samtidig som flere pasienter blir avvist av spesialisthelsetjenesten?»

Presidenten [11:27:06]: Spørsmålet er trukket tilbake.

Spørsmål 2

Erlend Svardal Bøe (H) [11:27:21]: «Det anerkjente tidsskriftet The Lancet publiserte nylig en rapport om konsekvensene av ultraprosessert mat. Rapporten konkluderer med at det er en klar sammenheng mellom ultraprosessert mat og flere sykdommer og andre negative konsekvenser for helsen. I dag er det ikke en samlen definisjon av hva ultraprosessert mat er, og det er ingen merking av slik mat.

Hva tenker statsråden om rapporten fra The Lancet, og vil statsråden ta initiativ for å få på plass en klar definisjon og bedre merking?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:28:05]: Takk for et godt spørsmål om et veldig viktig tema. La meg først si at vi ønsker denne typen forskning og kunnskapsutvikling mer enn velkommen.

Lancet-artiklene viser at kostholdet har stor betydning for helsen – det vet vi, for så vidt, fra før av – og at et høyt inntak av ultraprosessert mat er negativt for helsen. Vi vet også at mange av de produktene som kan klassifiseres som ultraprosessert mat, er produkter som også norske helsemyndigheter gir råd om å spise mindre av.

I Norge er det Helsedirektoratet som utarbeider kostrådene, basert på felles nordiske anbefalinger utviklet av over 400 uavhengige forskere. Disse gir oss den

beste kunnskapen vi har om sammenhengen mellom kosthold og helse. De norske kostrådene anbefaler et variert kosthold, med mest mat fra planteriket, og å spise med glede. De gir råd om at det kan være enklere å spise i tråd med kostrådene om man lager mat fra råvarer. Videre anbefaler Helsedirektoratet å begrense inntaket av bearbejdede produkter med mye salt, sukker og mettet fett samt bearbeidet og rødt kjøtt. Mange av disse produktene vil kunne kategoriseres som ultraprosesserte.

Helsedirektoratet har valgt å ikke gi et generelt råd om å unngå ultraprosesserte produkter fordi de mener at dagens definisjon av ultraprosessert mat er for uklart til å brukes som grunnlag for klassifisering. En av utfordringene, som kanskje er et paradoks, er at matvarer som egentlig kan inngå i et sunt kosthold, ofte kan havne i kategorien «ultraprosessert», mens produkter vi bør spise mindre av – og kanskje ikke bør spise i det hele tatt – ikke alltid gjør det.

Her er også litt av utfordringen, som representanten er inne på, at det ikke finnes en entydig definisjon av begrepet «ultraprosessert mat». Jeg er kjent med at WHO har startet et arbeid for å utvikle en mer presis definisjon og kunnskapsbaserte retningslinjer, og vi hadde et møte med WHO om dette senest i forrige uke. Jeg mener det er mest hensiktsmessig at dette arbeidet forankres i internasjonale prosesser, og det er også det vi har formidlet til Verdens helseorganisasjon. Mattilsynet og Helsedirektoratet vil selvfølgelig være involvert og følge denne utviklingen, og særskilt Mattilsynet vil være komplett på en eventuell regelverksutvikling i EU.

Kommer det på plass en god og tydelig definisjon av begrepet ultraprosessert mat og ny kunnskap om konsekvensene dette har, er jeg helt sikker på at fagfolkene som utvikler og videreutvikler kostrådene, vil se hen til den forskningen.

Erlend Svardal Bøe (H) [11:30:49]: Dette er et tema som vi ser opptar folk. Nylig ble det gjennomført en undersøkelse der en spurte folk hva de tenkte om ultraprosessert mat, og da svarte 72 pst. at det var det de var mest bekymret for, og det de hadde minst kunnskap om.

Jeg tenker det er veldig fint at det kjøres internasjonale prosesser i WHO og andre steder, og jeg anerkjenner at det er vanskelig å gjøre den grenseoppgangen vi her snakker om, med ulike produkter, men fordi noe er vanskelig, betyr ikke det at en ikke skal gjøre noe med det.

Vi har tidligere hatt en rekke særnorske initiativ på denne typen klassifisering. Intensjonsavtalen om å kutte ned på og redusere salt, sukker og mettet fett er et eksempel på det. Nøkkelhullsmerkingen er også et eksempel. Hva er grunnen til at vi i Norge ikke kan ta litt leder-

skap, lage de definisjonene og få på plass merking for innhold i produktene? Hvorfor må vi vente på en del andre aktører før vi gjør dette selv?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:31:50]: Det er jo merking av produkter. Nøkkelhullsordningen har f.eks. stor utbredelse, og mange kjenner godt til den. Vi ser at det er stadig flere som setter seg inn i kostrådene. Vi fikk bl.a. nye tall i dag som viser at vi spiser mer fullkorn enn før, vi spiser mer grønnsaker enn før, og forbruket av rødt kjøtt er det laveste på 25 år. Vi ser også en bekymring når det gjelder sukkerholdige drikker, spesielt energidrikk. Derfor er jeg veldig glad for at regjeringen fikk på plass forbud mot salg av energidrikk til barn og unge, for det er noe de absolutt ikke bør drikke. Vi ser at det er for få som spiser fisk, og vi ser også at vi trenger å spise mer bær og frukt. Noe beveger seg i riktig retning, og noe gjør det ikke.

Det er selvfølgelig mulig at Norge lager sin egen definisjon av ultraprosessert mat, men ettersom det nå er et internasjonalt engasjement om dette, og vi tross alt har Verdens helseorganisasjon og andre internasjonalt anerkjente fagmiljøer, mener vi det beste er å gjøre dette som en del av det internasjonale samarbeidet.

Erlend Svardal Bøe (H) [11:32:55]: Bakgrunnen for dette er rapporten fra The Lancet, som er kjempetydelig på de helsekonsekvensene ultraprosessert mat har. Det er klart at for foreldre som i dag skal ta valg for barna sine om hva de skal spise og ikke spise, er det kjempewiktig å gi dem som forbrukere hjelp gjennom en litt tydeligere merking. Vi kan ta kostholdsrådene som et eksempel. Det er jo ikke slik at hvis en går inn i butikken i dag, henger kostholdsrådene på døren. De gjør ikke det. Vi må inn og søke det opp på nettet, og så må vi sette oss inn i det. Lettfattelig forbrukerinformasjon, slik nøkkelhullsordningen er et eksempel på, mener jeg man må ha mer av. Det handler ikke om å drive med overformynderi, men det handler rett og slett om bedre forbrukerinformasjon.

Spørsmålet blir hvordan regjeringen tenker å følge dette opp videre, med den debatten som er nå. Kan vi i større grad gjøre justeringer, f.eks. når det gjelder bedre merking av en del produkter i butikkene?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:33:57]: Det viktigste er jo at kostrådene er basert på best mulig kunnskap. Utfordringen når det gjelder ultraprosessert mat, er at det ikke finnes en god, entydig definisjon, men også at med de beste definisjonene vi har i dag, vil enkelte produkter som vi egentlig vil at folk skal spise mer av, havne i den kategorien.

La meg ta noen eksempler. Grovt brød kjøpt i butikk vil mange si er ultraprosessert, men vi ønsker jo at

folk skal spise mer av det. Yoghurt med smak vil falle inn under den kategorien. Makrell i tomat på tube vil kunne sies å være ultraprosessert, men det er flott at folk spiser makrell i tomat – i eller uten tube – for makrell er veldig bra å spise.

Det er derfor vi må passe oss for at vi i kampens hete, fordi dette nå er mye omdiskutert, lager definisjoner eller bygger kostråd på det som ikke nødvendigvis er eksakt kunnskap. Derfor kommer jeg igjen tilbake til at Norge er opptatt av dette. Vi har allerede tatt det opp med WHO, vi kommer til å fortsette å ta det opp med WHO, og vi vil gjerne ha en internasjonal definisjon av det. Da mener jeg det er lettere å tilpasse kostrådene, hvis det er nødvendig.

Spørsmål 3

Anne Grethe Hauan (FrP) [11:35:16]: «Tal frå kontrollkommisjonane, presenterte i Helsedirektoratets pressemelding 14. november 2025, viser ei bekymringsfull utvikling i bruken av tvang i psykisk helsevern. Tala viser ein auke i tvungen observasjon og tvunge psykisk helsevern, fleire pasientar under langvarig tvang, fleire klager og at saksbehandlingstida til statsforvaltarane ofte overstig anbefalingane.

Meiner statsråden at denne utviklinga er akseptabel, og korleis vurderer han auken i tvangsinnleggingar og klager på behandling utan samtykke?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:35:55]: Takk for spørsmålet.

Jeg er veldig glad for at representanten Hauan stiller dette spørsmålet. Jeg er også enig med representanten i at det er viktig å følge med på utviklingen i tvangsbruk i psykisk helsevern. Det er fordi det å bruke tvang overfor pasienter er noe av det mest inngripende samfunnet gjør, og det er veldig viktig at det skjer kun når det er nødvendig, og at det skjer på riktig måte. Derfor må jeg si at jeg deler representantens bekymring for det som framstår som økt tvangsbruk, når vi ser på kontrollkomisjonenes og statsforvalternes årsrapporter.

Det er imidlertid en utfordring, og det er mangelen på data og et usikkert tallgrunnlag. Det gjør det vanskelig nå å kunne si noe om utviklingen ut fra disse tallene alene. Det største problemet knytter seg til at vi mangler en pålitelig og oppdatert oversikt over volumet av pasienter som kommer inn i et tvangsforløp. Det andre problemet er mangel på kunnskap om årsakene til at spesialisthelsetjenesten i økende grad må gi mennesker med psykiske helseutfordringer behandling uten deres samtykke.

Hovedregelen om at all helsehjelp skal være frivillig, gjelder likt for alle pasientgrupper, uavhengig av om hel-

seutfordringen er kroppslig, psykisk eller rusrelatert, eller en kombinasjon av de tre. Jeg har i oppdragsdokumentet til de regionale helseforetakene i år derfor bedt dem om å gå gjennom bruk av tvang i egen region, for å kunne forebygge tvang bedre i framtiden. Delen som omhandler tvangsinnleggelser, skal gjennomgås i samarbeid med helsetjenesten i kommunen. I tillegg, altså som tiltak nummer to, har vi bedt om at alle vedtak om tvang registreres riktig i elektronisk pasientjournal. Dette er viktig som et ledd i å opparbeide et bedre og sikrere datagrunnlag for kunnskap om bruk av tvang i tjenesten.

Personer med alvorlige og sammensatte psykiske helseutfordringer trenger i perioder tett oppfølging, mye hjelp og mye omsorg. Uten slik oppfølging kan veien være kort til funksjonsfall og helsesvikt, og i noen tilfeller også tvangsinnleggelse. Derfor er satsingen på lavterskeltilbud, fleksible tjenester og oppsøkende hjelp til mennesker med alvorlige psykiske helseutfordringer en viktig del av regjeringens opptrappingsplan for psykisk helse.

Vi vet at tidlig og riktig hjelp og et helhetlig, godt kvalitativt tilbud kan forebygge behovet for å bruke tvang. Derfor bør vi nettopp gjøre mer av det.

Anne Grethe Hauan (FrP) [11:38:39]: Eg er veldig glad for å høyra at statsråden deler uroa ved dette temaet. Dei tala eg viste til i spørsmålet, viser ein klar og urovekkjande trend der tvangsinnleggingane aukar, fleire blir ståande lenge i tvunge vern, og klagetala går opp. Dette skjer trass i at både lovendringar, faglege råd og styrking av kontrollkommisjonane nettopp skulle bidra til å redusera bruken av tvang. Målet om mest mogleg frivillig helsehjelp blir altså ikkje oppfylt, og heller ikkje dei rettssikkerheitstiltaka Stortinget har vedteke.

Kan statsråden peika på eitt konkret og nytt grep han vil setja i verk no, for faktisk å snu utviklinga og redusera bruken av tvang i psykisk helsevern – ikkje på sikt, men i inneverande år?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:39:33]: Takk for oppfølgingsspørsmålet.

Nå er jo dette en rapport som gjelder 2024, som vi selvfølgelig skal ta på stort alvor, og som vi tar med oss i arbeidet. De to tiltakene jeg redegjorde for i det første svaret, er tiltak vi har satt i gang i år. Vi får se, når året er omme, om de har hatt effekt eller ikke. Jeg mener f.eks. at det oppdraget vi har gitt til de regionale helseforetakene om at de på en systematisk måte skal gå gjennom bruken av tvang i egen region, med formål å forebygge tvang i framtiden, vil kunne ha hatt effekt. Det vil vi først se når dette året er over. Når regjeringen gir den typen oppdrag og vektlegger det i kommunikasjonen og styringsdialogen med de regionale helseforetakene, for-

venter jeg at de følger det opp. Jeg tror også at de følger det opp. Som sagt er det her viktig at vi bedrer datakvaliteten og får bedre oversikt over omfanget, og det er også noe vi har bedt om.

Anne Grethe Hauan (FrP) [11:40:36]: Eg er litt opphengd i klagene, for talet på dei har jo gått veldig opp. Andelen pasientar som får medhald i klage på tvangsbruk, har falle ned til det lågaste nivået i heile perioden – berre 6 pst. Samtidig melder kontrollkommisjonane om alvorlege forhold ved fleire institusjonar, bl.a. bruk av mekaniske tvangsmiddel utan tilstrekkeleg grunngeving og ferdigbehandla pasientar som ikkje kan skrivast ut på grunn av manglande kommunale tenester.

Korleis følgjer statsråden opp desse varsla, og kva tiltak blir sette i verk for å hindra at lovbrøt og uforsvarleg praksis får halda fram?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:41:20]: Lovbrudd skal jo ikke skje. Dette er veldig vanskelige saker hvor en ikke alltid på forhånd vet akkurat hvor grensene går. Prinsippet om at en skal bruke tvang minst mulig etter som det er et så inngripende tiltak, er det imidlertid veldig viktig at vi holder fast ved, og selvfølgelig også at vilkårene er oppfylt, altså når det er nødvendig, og at det skjer på riktig måte.

Jeg kommer tilbake til det at når de regionale helseforetakene nå er bedt om å gå systematisk gjennom bruken av tvang i egen region, med formålet å forebygge tvang i framtiden, vil vi nok der få mer kunnskap og innsikt. Det kan godt hende at det der også kommer fram praksis, utviklingstrekk og statistikk – f.eks. på det området representanten tar opp, om en utfordring i samhandlingen mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenester – som kan danne grunnlag for å sette inn nye tiltak. Da kommer jeg gjerne tilbake om det.

Spørsmål 4

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:42:20]: «Regjeringen fjernet i statsbudsjettet for 2025 refusjonen for kiropraktorbehandling, men la inn en refusjon på fire kroner per behandlingstime i revidert nasjonalbudsjett. Dette er et beløp som ikke reduserer pasientens kostnad, og det oppfyller ikke Stortingets vedtak om reell pasientstøtte.

Bidrar dette til å oppfylle folketrygdlovens intensjon om å senke terskelen for pasienters tilgang til nødvendige helsetjenester?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:43:01]: La meg først si at norske kiropraktorer gjør en god jobb og er en viktig del av helsetjenesten vår. Når vi vet at de mest

vanlige årsakene til f.eks. sykmelding er psykisk helse og muskel- og skjelettlidelser, er det viktig at alle profesjoner, faggrupper og kompetansemiljøer som kan bidra til å snu den trenden, er med. Der ønsker jeg også kiropraktorene velkommen med i samarbeidet. Jeg vet de har en viktig rolle å spille.

I Prop. 1 S for 2024–2025 foreslo regjeringen altså å avvikle folketrygdens refusjonsordning for kiropraktorbehandling. Det var begrunnet i et behov for å skape rom for andre prioriterte oppgaver, som kortere ventetider i sykehusene, styrking av fastlegeordningen og målrettet innsats innen psykisk helse. I Prop. 39 L for 2024–2025, jf. Innst. 175 L for 2024–2025, foreslo regjeringen nødvendige lovendringer for å gjennomføre denne avviklingen.

Da forslaget ble behandlet, anmodet et flertall i Stortinget regjeringen om å komme tilbake med et forslag til en minimumstakst for kiropraktorene. Dette var for å ha grunnlag for å kunne fortsette datagrunnlaget i kommunalt pasient- og brukerregister. Flertallets merknad i saken anførte at refusjonen ikke skulle ha en størrelse som ga økonomiske insentiver, men ha til formål å opprettholde systemene, slik at data kunne samles inn i påvente av en mer langvarig løsning for datainnsamling, i tråd med ny forskrift. Som en følge av dette fremmet regjeringen et forslag om å videreføre takstene til kiropraktorene med 4 kr, en refusjon som altså ikke gir økonomiske insentiver, men hvor det fortsatt kan sendes inn oppgjørsdata og dermed samles data til registrene. Det er for øvrig en sak kiropraktorene var veldig opptatt av selv. Så jeg anser at regjeringen har fulgt opp Stortingets merknader og vedtak.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:45:06]: Takk for svaret.

Muskel- og skjelettsykdommer er, som statsråden er inne på, fortsatt den største grunnen til sykmeldinger i Norge, og sykefraværet er stort. Strategier, handlingsplaner og utredninger for å få det ned er vel skrevet i milevis, og det er fordi sykefraværet er dyrt. Det er dyrt på alle nivåer – for den enkelte som er syk, for arbeidsgiver og for samfunnsøkonomien.

I behandlingen av pasientene med muskel- og skjelettlidelser, hvor mange allerede har vansker med å stå i jobb og holde seg i arbeid, kutter likevel regjeringen. Fremskrittspartiet mener at vi må ha «ordning och reda». Vi skal styrke tjenester som gjør det mulig å gå på jobb, og vi må benytte privat kapasitet for å få det til. Kiropraktorer behandler pasienter med nettopp disse plagene og sykmelder pasienter langt sjeldnere enn leger. Her hører vi også statsråden anerkjenne at kiropraktorene er en viktig del av dette arbeidet. Hvorfor velger da regjeringen i praksis å fjerne hele pasientstøtten til

behandling, som faktisk kan bidra til å senke sykefraværet?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:46:13]: Det var et flertall på Stortinget som besluttet dette, og det var et enda større flertall av partiene på Stortinget som ikke la dette inn i sine alternative statsbudsjetter. Jeg har selvfølgelig respekt for at Fremskrittspartiet har et annet syn på saken.

Som jeg sa i stad, er dette et rent prioriteringsspørsmål. Vi valgte å flytte ressurser fra denne refusjonsordningen over til å styrke fastlegeordningen, få ned ventetidene i sykehusene og styrke psykisk helsevern. Taksten ble halvert i 2024-budsjettet, og da så vi at det ikke ga noen særlig utslag i bruk av ordningen, kanskje også fordi refusjonen utgjorde en mindre andel av timepris. Det var da snakk om 110 kr for første konsultasjon og 47 kr for øvrige. Det er selvfølgelig penger, og for mange er det mye penger. Men kiropraktorenes honorar er altså ikke regulert. Det er fri prisfastsettelse, og konsultasjoner koster gjerne rundt 500 kr. Vi valgte å prioritere slik vi har gjort, men det er argumenter også for det motsatte.

Julia Brännström Nordtug (FrP) [11:47:17]: Jeg har respekt for at man må prioritere, det må vi alltid. Jeg er glad for at statsråden her sier at det er et flertall som besluttet det etter et forslag fra regjeringen selv, og jeg er også glad for at statsråden har merket seg at Fremskrittspartiet har et annet syn. Vi mener kostnadene for kiropraktorbehandling skal bli lavere for folk. Stortingets flertall sa i mars i år nei til avvikling av refusjonsordningen, som det henvises til, men beløpet som ble satt til 4 kr for hver behandlingstime, dekker ikke kostnadene, heller ikke for datainnsamling. Så kiropraktorer jobber i praksis dugnad for å sikre data for norske myndigheter. Dette er derfor så å si en symbolsk støtte som ikke utgjør noen reell støtte for pasientene. Det senker ikke terskelen for å søke hjelp, så her oppstår det et klaseskille mellom dem som har råd til å få behandling for sine muskel- og skjelettplager, og dem som ikke har råd til det. Er det slik statsråden mener vi skal ha det, at pasienter som har råd til behandling og fortsatt kan stå i arbeid, får den behandlingen, mens de som ikke råd, potensielt faller ut av arbeidslivet?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:48:21]: Et grunnleggende prinsipp er at flest mulig bør ha tilgang til våre felles helsetjenester, men vi er i en situasjon hvor en kiropraktortime kanskje koster 500 kr. Tidligere kunne en få refusjon på rundt 47 kr etter første gangs konsultasjon, men det var ikke noe pristak. Mange kiropraktorer var sikkert greie da, og ga den rabatten videre til pasientene sine – men det er skattepengene vi forvalter. Det var ingen garanti for at den refusjonen ikke bare ble

benyttet til å øke prisene, og da bidrar ikke det til å utjevne sosiale forskjeller.

Generelt er jeg veldig positiv til at vi samarbeider med private, som avtalespesialister og fysioterapeuter som inngår avtaler med kommuner – og kiropraktorene kan i fremtiden også inngå der. Nå har vi et helsereformutvalg som skal se på framtidens helsetjeneste. Der vil jeg gjerne få innspill fra kiropraktorene. Generelt mener jeg likevel at når vi bruker offentlige midler på refusjonsordninger, bør det også være prisvurderinger og pristak.

Presidenten [11:49:22]: Vi går til spørsmål 16. Dette spørsmålet, fra Margret Hagerup til landbruks- og matministeren, vil bli besvart av helse- og omsorgsministeren som rette vedkommende.

Spørsmål 16

Margret Hagerup (H) [11:49:30]: «Vil statsråden ta initiativ til å få på plass en klar og offisiell definisjon av «ultraprosessert mat» i norsk regelverk, gitt den økende faglige og offentlige oppmerksomheten om mulige helseeffekter, og det faktum at det i dag mangler en felles definisjon som forbrukere, matprodusenter og tilsynsmyndigheter kan forholde seg til – til tross for at slike produkter utgjør en stor del av det norske matvaremarkedet?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:50:01]: Takk for spørsmålet.

Jeg vil gjerne gjenta at jeg synes det er flott at det er stor oppmerksomhet rundt hvordan vi kan spise sunnere, og det er bra med forskning og kunnskapsutvikling om sammenheng mellom mat og helse. Jeg håper at denne oppmerksomheten også bidrar til at flere vil engasjere seg i arbeidet for å fremme sunnere matvalg. Jeg ser med glede på de utviklingstrekkene som går i riktig retning, og så har vi et felles ansvar for å gjøre noe med de utviklingstrekkene som går i feil retning, jf. også dagens nyheter og statistikk fra Helsedirektoratet.

Når vi snakker om Helsedirektoratet, har de utarbeidet de norske kostrådene basert på nordiske ernæringsanbefalinger. De er utviklet av uavhengige forskere, og de gir den beste kunnskapen vi i dag har om sammenhengen mellom kosthold og helse. Rådene anbefaler et variert kosthold, mest mat fra planteriket og å spise med glede. Helsedirektoratet gir også råd om å begrense inntaket av bearbeidede produkter i matvarekategorier hvor det finnes tilstrekkelig kunnskap om dette, f.eks. gjelder det for bearbeidede kjøttprodukter. Mange av disse produktene vil kategoriseres som «litt» ultraprosesserte.

Representanten Hagerup spør om det ikke bør utarbeides en offisiell definisjon av ultraprosessert mat i norsk regelverk. Selv om det ikke finnes noen entydig definisjon av ultraprosessert mat, er mange av problemstillingene relatert til dette allerede dekket i gjeldende matregelverk. Så er jeg, som tidligere sagt, kjent med at WHO har startet et arbeid for å utvikle en mer presis definisjon og kunnskapsbaserte retningslinjer, og vi hadde et møte med Verdens helseorganisasjon om dette arbeidet senest i forrige uke. Jeg mener det er mest hensiktsmessig at dette arbeidet forankres i internasjonale prosesser. Mattilsynet og Helsedirektoratet følger utviklingen tett, og Mattilsynet vil også være koplet på en eventuell regelverksutvikling i EU.

Jeg vil bare gjenta det jeg sa i stad, at det er viktig at debatten om ultraprosessert mat ikke kommer i veien for det den maten vi spiser, faktisk inneholder. En av utfordringene med de definisjonene som vi eventuelt kan bruke i dag, er at matvarer vi gjerne vil at folk skal spise mer av, vil falle i en slik kategori, f.eks. grovbrød fra butikken og makrell i tomat, mens råvarer som vi ikke bør ha altfor mye av, for å si det slik – det er ikke en veldig god idé å innta så store mengder fløte at det anses som at man drikker fløte, det er ikke så bra for kroppen – ikke vil være ultraprosessert. Da er litt av utfordringen at kostrådene kan bli for utydelige. Derfor er det veldig, veldig viktig at det er faglige råd som ligger til grunn, og at dette regelverkarbeidet og det å lage en definisjon skjer i regi av internasjonale, anerkjente organisasjoner, gjerne Verdens helseorganisasjon. Dette har som sagt Norge allerede drøftet med WHO og kommer til å følge opp videre, slik at vi til enhver tid kan ha kostråd som er basert på den aller beste tilgjengelige kunnskapen.

Margret Hagerup (H) [11:53:02]: Eksempelene statsråden trekker fram, viser hvor vanskelig dette er i kjøkenborddiskusjonene i de norske hjem, og det er jo en grunn til at norske forbrukere er så opptatt av ultraprosessert mat og hva som er det og ikke.

For snart et år siden stilte Høyre et skriftlig spørsmål om dette. Da var svaret at Helsedirektoratet mente at det ikke var noe vitenskapelig grunnlag for å gi noen anbefalinger om ultraprosessert mat, men at Mattilsynet skulle følge utviklingen i EU. The Lancet har imidlertid koplet ultraprosessert mat til en rekke helseutfordringer. Det er koplet til økt risiko for overvekt, type 2-diabetes, hjertesykdom, depresjon og andre kroniske sykdommer, og gjennomgangen av 104 langtidsstudier viste at i 92 av dem fant man en økt risiko for minst én kronisk sykdom eller tidlig død. Da er spørsmålet: Hvordan vil statsråden møte den usikkerheten som er blant forbrukere i dette virvaret av ultraprosessert mat?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:53:59]: Takk for oppfølgingsspørsmålet.

Det beste rådet vi kan gi, er å følge med på kostrådene til Helsedirektoratet. Så må hver enkelt ta sine egne valg i sin hverdag og for sin familie når det gjelder hva en velger å spise og drikke, men kostrådene kan det være nyttig å følge med på. De blir stadig mer tilgjengelige – jeg vil si de også blir stadig mer pedagogiske og enkle å forstå – og de er basert på den aller beste forskningen vi har. Mer enn 400 forskere er med på å danne grunnlaget for disse kostrådene.

Så er dette selvfølgelig ikke et felt som står stille, for det kommer stadig ny forskning, og det som var de faglige vurderingene for et år siden, er ikke nødvendigvis de samme faglige vurderingene i år eller neste år. Det er grunnen til at rådene oppdateres med jevnlige mellomrom. Jeg er helt sikker på at våre helsemyndigheter ser med interesse på de nevnte Lancet-artiklene og rapportene, at dette også vil inngå i det samlede kunnskapsgrunnlaget, og så må vi ha tillit til at de rådene vi får, er basert på beste tilgjengelige kunnskap.

Margret Hagerup (H) [11:55:05]: Ultraprosessert mat er den maten flest nordmenn vil unngå å spise. Statsråden har redegjort for hvor vanskelig det egentlig er å forstå hva vi snakker om når vi sier at vi er skeptiske til ultraprosessert mat. The Lancet peker på at det fortrenger annen, sunnere mat som kostholdsrådene ofte anbefaler oss å spise, og det kan ikke være tvil om at ultraprosessert mat ikke er bra for folkehelsen.

Tilliten til kostrådene er høy, men den går nedover, og jeg tror det er vanskelig for forbrukerne å forholde seg til det når en ikke snakker om ultraprosessert mat, og ikke tar noen grep for å få en tydeligere definisjon. Jeg tror det vil være viktig for den fortsatte tilliten at myndighetene også er med og avklarer dette. Så spørsmålet er: Vil statsråden ta initiativ til at ultraprosessert mat får en god definisjon, som en har vært litt inne på, men også at det kan bli en del av de offisielle anbefalingene fra myndighetene?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:56:00]: Hva som er de offisielle rådene fra myndighetene, skal jeg i hvert fall ikke legge meg borti, for det er faglige råd, og jeg tror at hvis vi politikere begynner å blande oss inn i det eller prøver å påvirke de rådene, er vi på ville veier. Jeg er helt sikker på at det heller ikke er det representanten mener, bare så det er sagt og protokollert.

Men som sagt: Vi ønsker å få på plass en internasjonalt anerkjent definisjon av ultraprosessert mat. Vi har allerede drøftet dette med Verdens helseorganisasjon. Jeg vet det er et engasjement for det der, og jeg tror også flere andre land vil være opptatt av å drive denne agen-

daen framover. Det kan selvfølgelig også Norge gjerne være med på.

Så er det som sagt viktig at kostrådene er basert på den kunnskapen vi har. Når det er en utydelig definisjon av hva ultraprosessert mat er – en kan ikke entydig slå fast om det er bra eller dårlig, også fordi det spørs hvordan en definerer det, hva som faller inn under den definisjonen – mener jeg det er for tidlig eventuelt å gjøre noe annet enn å jobbe for en internasjonal definisjon.

Presidenten [11:57:11]: Vi går tilbake til spørsmål 5.

Spørsmål 5

Finn Krokeide (FrP) [11:57:17]: «NATO-landene har vedtatt et mål om at 5 pst. av BNP skal brukes til forsvarsrelaterte formål. Av det nye målet skal 3,5 pst. gå til forsvarsutgifter i henhold til dagens definisjon og 1,5 pst. til utgifter i sivil sektor, som bidrar til å understøtte militær kapasitet og styrke motstandsevnen.

Kan statsråden avklare om regjeringen planlegger for at målet skal nås uten ekstra bevilgninger over statsbudsjettet, eventuelt om hvordan ekstra bevilgninger skal brukes på en måte som ikke gir økt inflasjonsrisiko?»

Statsråd Jens Stoltenberg [11:58:04]: Sommeren 2025 vedtok NATO et nytt byrdefordelingsmål. Målet innebærer at allierte skal benytte 5 pst. av BNP på forsvarsrelaterte formål innen 2035. Av dette skal minst 3,5 pst. benyttes på forsvarsformål etter dagens definisjon, og inntil 1,5 pst. på forsvars- og sikkerhetsrelaterte utgifter. Regjeringen har sluttet seg til dette målet.

Sommeren 2024 vedtok et enstemmig storting den nye langtidsplanen for forsvarssektoren. Planen gir hovedlinjer for Forsvarets utvikling, inkludert mål, oppgaver og ambisjonsnivå fram til 2036. Planen innebærer også en historisk økonomisk satsing på det norske forsvaret. Ved å følge den skisserte økonomiske opptrapningen som ligger til grunn for planen, vil Norges forsvarsutgifter som andel av BNP i 2035 anslagsvis være på om lag nivå med NATOs mål. Anslagene for BNP så langt fram i tid er imidlertid usikre, og vi må derfor ta nødvendige forbehold.

Hvilke utgifter over statsbudsjettet som skal inngå som forsvars- og sikkerhetsrelaterte utgifter, er ikke endelig avklart. Arbeidet med dette må slutføres før vi kan si noe nærmere om hvordan Norge ligger an i forhold til målet om å benytte inntil 1,5 pst. av BNP på forsvars- og sikkerhetsrelaterte utgifter.

Norge har sammen med andre NATO-land sluttet seg til et mål om at 5 pst. av BNP skal brukes til forsvarsrelaterte formål i 2035. Regjeringen vil komme tilbake

til Stortinget med den konkrete oppfølgingen av NATOs mål og oppfølgingen av langtidsplanen for forsvarssektoren i de årlige budsjettene.

Finn Krokeide (FrP) [11:59:57]: Takk for svaret, som var overordnet og med en del forbehold, så jeg forsøker meg med et konkret eksempel.

Hos Nammo på Raufoss produseres det ammunisjon som er av stor betydning for både vår egen og våre alliertes forsvarsevne. Mesteparten av den ammunisjonen skal sørover til Oslo, og derfra skal mye transporteres videre til våre NATO-allierte. Hovedtransportåren mellom Raufoss og Oslo er rv. 4, en underdimensjonert og ulykkesbelastet veistrekning.

Mener statsråden at finansiering av allerede planlagte utbedringer av veistrekningen vil kunne defineres inn i 1,5-prosentmålet, eller vil det kreves nye utbedringsprosjekter på rv. 4 for at finansieringen av dette skal kunne defineres inn i 1,5-prosentmålet?

Statsråd Jens Stoltenberg [12:00:41]: Det er ennå ikke tatt stilling til hva som kan regnes inn i de 1,5 pst. Det som er lett å definere, er de 3,5 pst. av BNP som skal brukes til rene forsvarsformål. Det er det normale forsvarsbudsjettet. Der er det etablerte NATO-definisjoner, og det gjelder det vi normalt tenker på når det gjelder forsvar, f.eks. ammunisjon, utstyr og lønninger til soldater.

Når det gjelder forsvarsrelaterte formål, som bl.a. er veier og infrastruktur, må det være en tilknytning til forsvars- og sikkerhetsformål. Arbeidet med hvordan og hvor tett den tilknytningen skal være – f.eks. en havn, som kan ha sivile formål, men også være avgjørende for mottak av allierte styrker, eller en vei, som kan være viktig for frakt av ammunisjon eller militære styrker – er simpelthen ikke sluttført, og det er også et mål om at man skal ha mest mulig omforente NATO-definisjoner av hva som regnes inn i de 1,5 pst.

Det er også viktig å skjønne at vi skal bygge mange veier her i landet som ikke skal finansieres innenfor dette forsvarsformålet, men som må bygges over de vanlige samferdselsbudsjettene.

Finn Krokeide (FrP) [12:01:45]: Takk for svaret.

Med de forbehold som tas, vil jeg stille et overordnet spørsmål, og det er: Vil statsråden da være enig i at dersom store deler av disse 1,5 pst. skal finansieres som nye bevilgninger over statsbudsjettet, vil det enten redusere handlingsrommet i resten av budsjettet betydelig eller øke behovet for innstramminger andre steder for å unngå økt inflasjon? Hvordan vurderer regjeringen dette handlingsrommet per i dag?

Statsråd Jens Stoltenberg [12:02:17]: Det viktigste er at vi nå søker å finne infrastrukturprosjekter – veier, havner og annet – der vi har både et militært formål og et sivilt formål, og jeg tror det er ganske lett å finne slike prosjekter. Da er det prosjekter som vi uansett kunne ha tenkt oss å gjennomføre, men der i hvert fall noe av det kan regnes mot denne NATO-målsettingen.

Enhver krone brukt over statsbudsjettet kan påvirke aktiviteten i norsk økonomi og i prinsippet også påvirke inflasjonen, men der gjelder det å finne en balanse. Bruker vi for lite penger over offentlige budsjetter, kan det bli arbeidsløshet, og veksten kan gå ned. Bruker vi for mye penger for raskt over budsjettet, kan det bli høy inflasjon og for høy temperatur. Den balansen må vi finne hvert eneste år, og da teller alle utgifter med, enten de er relatert til forsvar, samferdsel eller annet, og den balansen skal regjeringen finne på en god og forsvarlig måte.

Spørsmål 6

Frank Edvard Sve (FrP) [12:03:24]: «Ferjedrifta her i landet har eit A- og eit B-lag, i form av riksvegferjene og fylkesvegferjene, som på like samband med same trafikkmengd har heilt anna finansieringsgrunnlag. Fylkesvegane står for 80 pst. av vegnettet her i landet, også når det gjeld ferjedrifta, men overføringane til spesielt ferjedrifta står slett ikkje i stil med behovet.

Kan statsråden leggje fram overførings- og finansieringsgrunnlaget frå regjeringa som gjeld to samanliknbare ferjestrekningar på eit riksvegsamband og eit fylkesvegsamband?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:04:02]: Ferjene er en del av veinettet og er en viktig del av transportsystemet vårt. Ferjene binder sammen øysamfunn og lokalsamfunn langs kysten og legger til rette for bosetting, næringsliv og turisme.

Vi har i dag 118 fylkesveisamband og 16 riksveisamband. Trafikken er omtrent likt fordelt i disse to gruppene. At riksveiferjedriften har høyere frekvens og større kapasitet enn mange fylkesveisamband, er en naturlig konsekvens av å håndtere en vesentlig større trafikkmengde per samband. Det fraktes i gjennomsnitt betydelig flere reisende på et riksveiferjesamband enn på et fylkesveiferjesamband.

Samferdselsdepartementet har ikke tallgrunnlag på det detaljnivået som kreves for å sammenligne kostnadsnivået for fylkeskommunale ferjesamband med riksveiferjesamband. Det er mulig å gjøre en sammenligning innenfor ferjedriften basert på informasjon om trafikkmengde, fartøykapasitet og frekvens på avganger, men å legge fram en sammenligning av kontraktsverdier og kostnader mellom riks- og fylkesveiferjene krever

en betydelig større gjennomgang enn det som er mulig innenfor fristen for ordinær spørretime.

Økonomisk rammestyring er et hovedprinsipp for den statlige styringen av kommunesektoren. Det innebærer at fylkeskommunenes inntekter fra staten, sammen med skatteinntekter, er frie inntekter som fylkeskommunene selv kan disponere. Dette gir fylkeskommunene mulighet til å utføre sine oppgaver basert på lokale behov og prioriteringer.

Fylkeskommunal ferjedrift blir i hovedsak finansiert med de frie inntektene fordelt gjennom inntektssystemet. Inntektssystemet er satt sammen av flere elementer, bl.a. utgiftsutjevning. Utgiftsutjevningen skjer i praksis gjennom kostnadsnøkler, som er satt sammen av ulike kriterier med tilhørende vekter. Delkostnadsnøkkelen for fylkesveiferjer består av kriteriet «normerte ferjekostnader», som blir beregnet for hvert enkelt fylkeskommunale ferjesamband. Det er viktig å merke seg at kriteriet normerte ferjekostnader blir brukt til å fordele en gitt ramme mellom fylkeskommunene. Det blir ikke brukt til å fastsette størrelsen på de statlige overføringene.

Fylkeskommunene har ansvaret for fylkesveiferjene og ansvaret for finansieringen av ferjedriften. Den enkelte fylkeskommune kjenner sitt samband best og må selv vurdere hvordan de frie midlene de mottar, skal brukes, og hvordan ferjetilbudet og andre tjenester skal legges opp.

Regjeringen har styrket fylkeskommunenes økonomi betydelig de siste årene og har foreslått å øke disse med ytterligere 1 mrd. kr i 2026.

Frank Edvard Sve (FrP) [12:06:40]: Det er 118 fylkesvegferjesamband og 16 riksvegferjesamband. Riksvegferjesambanda har 235 mill. kr i snitt i inntekter per samband, fylkesvegferjesambanda har ca. 35 mill. kr.

I Møre og Romsdal har vi 20 ferjestrekningar som er fylkesvegferjesamband, og dei ligg på ca. 35 mill. kr per samband. Mange av dei sambanda er av landets desidert største, og er like store som dei største riksvegferjesambanda, men har altså eit heilt anna finansieringsgrunnlag, for det har eg sjekka i Grøn bok. Det er umogleg for Møre og Romsdal fylke å finansiere opp dei 20 ferjestrekningane, det er store ferjesamband. Det er det største ferjefylket i Noreg, som har 722 mill. kr fordelt på desse ferjene.

Det som skjer, er at vi får eit a- og b-lag. Fylkeskommunen har ingen sjanse til å klare å finansiere det. Kva har statsråden tenkt å gjere for å sjå på ei meir rettferdig fordeling av ferjenøkkelen? I dag er det ikkje rettferdig.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:07:41]: Punkt én er jo å gjenta budskapet om at vi i hovedsak finansierer fylkeskommunene gjennom rammefinansiering. Det er

opp til fylkeskommunene, som da er ansvarlige for dette tilbudet, å prioritere mellom de ulike oppgavene fylkeskommunen har ansvar for. Så har vi denne normeringen som brukes til å fordele midler, men ikke til å fastsette nivået på midler.

Det er opp til fylkeskommunen å vurdere hva slags nivå man vil ha på ferjetilbudet sitt – det kan være frekvens, det kan være volum, osv. Det vil ikke staten gå inn og detaljstyre, og det tror jeg heller ikke fylkeskommunene ønsker seg.

Frank Edvard Sve (FrP) [12:08:24]: Det som er praksis, og det som er fakta, er at tilbudet på riksvegferjene er betydeleg større og betre. Det er t.d. nattferje på riksvegferjesambanda i mitt eige fylke. Men vi har ikkje moglegheit til å finansiere det med den kostnadsnøkkel som er for fylkesferjene i Noregs største ferjefylke Møre og Romsdal, og ha same tilbod som for riksvegferjesambanda. Det betyr at riksvegferjesambanda både har meir pengar, mykje betre frekvens og eit mykje betre tilbod, og er eit stort a-lag i forhold til fylkesvegferjesambanda. Så det må gjerast noko i fordelingsnøkkel. Det er greitt å seie at fylkeskommunen kan gjere det, men i Møre og Romsdal manglar vi 140 mill. kr for å finansiere eit ferjetilbod som er dårlegare enn riksvegferjetilbodet.

Så igjen: Eg håper ministeren kan sjå på ferjenøkkelen og dei normerte ferjeprisane og utrekningsmodellen der, for han kan ikkje vere riktig mellom riksveg og fylkesveg, og det bør vere likt på like samband.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:09:26]: Jeg tror det er grunn til å gjenta det jeg sa innledningsvis, og som jeg oppfattet at også representanten Sve bekreftet, nemlig det faktum at det er 118 fylkesveiferjesamband og 16 riksveiferjesamband, og trafikken er omtrent likt fordelt mellom disse to. Hva betyr det? Jo, det betyr at det er vesentlig mer trafikk på riksveiferjesamband enn det er på fylkesveiferjesamband, og det betyr selvfølgelig at det er behov for en høyere frekvens og mer kapasitet i riksveiferjesambandene. Det er jo årsaken til den ulikheten som representanten biter seg merke i.

Spørsmål 7

Mats Henriksen (FrP) [12:10:15]: «NAFs trafikantbarometer 2025 har flere interessante funn. Et av funnene er at støtten til bompenger som går til veibygging, holder seg stabilt, mens bompenger som går til bypaker er mindre populært.

Hvordan forstår statsråden funnet, og vil regjeringen følge opp dette videre?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:11:05]: Det er kostnader forbundet med bruk av bil. Noen av kostnadene ved bilbruk ender hos bilistene, i form av avgifter og bompenger. Regningen kan være stor, og derfor er så mange av NAFs medlemmer opptatt av bompenger og avgifter.

Det er viktig å poengtere at staten ikke pålegger bompenger. Det er et helt sentralt prinsipp i bompengereinnkrevingen at det er lokale myndigheter som tar initiativ til – og vedtar – bompenger. Dette gjelder også takstsystem og plassering av innkrevpunkter.

Det er nå engang slik at bompenger bidrar til å finansiere mange prosjekter som er sterkt etterspurt, både på vei og for kollektivtransporten. Det er også viktig for mange byområder å bruke bompenger som restriktivt virkemiddel for å nå nullvekstmålet.

Jeg kjenner ikke til noen regjering – heller ikke den Fremskrittspartiet satt i – som i fullt alvor har jobbet for å bli kvitt hele bompengereordningen. Men det finnes en grense for hvor høy bompengebelastningen kan være i et område. Det er jeg helt innforstått med. Det kan være ulike syn på det, men vi kan ikke ha et nivå på bompenger som truer legitimiteten til ordningen. Det er derfor viktig at lokale myndigheter vurderer hva som er fornuftig og bærekraftig nivå når de initierer et bompengeprojekt.

Som omtalt i Nasjonal transportplan jobber vi i departementet med å videreutvikle og effektivisere bompengereinnkrevingen. En del av arbeidet er å få en bedre oversikt over den samlede bompengebelastningen i nærmere avgrensede områder, så den ikke blir for stor. Videre skal det arbeides med mer treffsikker prising av biltrafikken innenfor dagens bompengesystem og en mulig pilot for mer fleksibelt takstsystem på et strekningsvist prosjekt inn mot et byområde.

Det kan også være aktuelt å vurdere bompenger for å gjennomføre mindre utbyggings- og utbedringstiltak på lengre strekninger.

Nylig har vi også endret utstederforskriften og dermed sikret at brukerne skal tilbys en avtale der gebyr for betalingsbrikken kun skal dekke kostnaden for å kjøpe inn brikken og å sende den ut. Dette er for å begrense utgiftene bilistene har for bruk av bil.

Mats Henriksen (FrP) [12:13:29]: Takk for svaret. Fremskrittspartiet mener at bypakkene har vokst seg store, at pengebruken og reguleringene mange plasser har gått over styr, og at det ikke lenger gir bedre mobilitet. I Trondheim har politiet uttalt at skilting og regulering flere plasser i bypakkområdet Trondheim er så dårlig og komplisert at det ikke er rimelig å straffe overtredelser, fordi de mener det er forståelig at bilistene ikke forstår reguleringene. Selv om mye av dette hand-

ler om lokalpolitikk, mener jeg politikerne i denne saken må sørge for at de lovene og reguleringene som eksisterer, har legitimitet blant innbyggerne. Jeg mener at vi flere plasser ser urettmessig bruk av skilt som svekker skiltreglenes legitimitet.

Mener statsråden ressursene som brukes i bypakke- ne, totalt sett gir bedre mobilitet og en sømløs reise for alle reisende, også bilister?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:14:27]: Svaret på det er ja. Vi vet at byene våre vokser, og vi ønsker at de som bor i byområder, skal ha mobilitet. Samtidig har vi et veldig tydelig samfunns mål om at vi også skal sørge for at den mobiliteten finner sted gjennom å klare å holde veksten i personbiltransporten på et flatt nivå, og at veksten kommer som økning i bruk av gange, sykkel og kollektiv. Det er et samfunns mål vi har hatt over lang tid, også i den tiden Fremskrittspartiet satt med regjeringsmakt.

Dette er det flere gode grunner til. Det handler selvfølgelig om klima, det handler om miljøforurensing, men ikke minst handler det om plass i byene våre. Det handler også om kostnader. Hvis man tenker seg det motsatte – at man ikke hadde et slikt samfunns mål – ville man måttet dimensjonere byene våre for en betydelig større vekst i biltrafikken. Det ville bety mer utbygging av veier, som jo koster mye penger. Det ville også bety at man hadde måttet sette av mer areal i byene våre til parkering. Det ville være kostnadsdrivende og kanskje heller ikke gjøre byene våre så trivelige som handelssentrum osv.

Mats Henriksen (FrP) [12:15:32]: Nullvekstmålet har mange plasser blitt praktisert sånn at man skal gjøre det vanskeligere å kjøre bil, og at man gjennom pisen skal få ned biltrafikken. Fremskrittspartiet mener at nullvekstmålet for biltrafikk er et dårlig mål, og at det legges for lite vekt på punktlighet og grad av mobilitet. Her viser jeg også til Trafikantbarometerets funn av at bilen er det desidert mest foretrukne reisemiddelet også i bypakkeneområdene.

Er statsråden enig i at all den tid bilen er viktig for de reisende i bypakkeneområdene, er det viktig at nullvekstmålet ikke går på bekostning av bilistenes mobilitet? Hva vil statsråden foreta seg for å sikre at de som er avhengige av bilen i bypakkeneområdene, fremdeles kan bruke bilen uten at det blir til vesentlig ulempe for dem?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:16:22]: La oss begynne der: at vi er enige om at bilen er et fantastisk framkomstmiddel som vi trenger i det norske samfunnet, også i byene. Det vi imidlertid holder på med her, er jo å forsøke å lage en god balanse for hvordan vi skal utvikle klima- og miljøvennlige byer, hvordan vi skal sørge for

å unngå for store investeringskostnader, og hvordan vi skal sørge for at vi ikke får for mye veistøv og problematikk knyttet til bilbruk i byene våre. Det er et samfunns-mål de aller fleste slutter seg til. Da handler det for min del og for de fleste i denne salen om at vi skal ha mobilitet. Da må vi legge til rette for mobilitet ved å ha alternative framkomstmidler, som f.eks. gange, sykkel og kollektiv. Det vil innebære at for å nå disse samfunns-målene må man bruke litt pisk, litt gulrot og ha en miks av verktøy og virkemidler.

Spørsmål 8

May Helen Hetland Ervik (FrP) [12:17:24]: «Langs norske jernbanestrekninger finnes det flere utsatte områder der ras, skred og påkjørsler av dyr utgjør en betydelig risiko. Et eksempel er Drangsdalen i Lund kommune i Rogaland der det over tid har vært flere hendelser også denne høsten.

Kan statsråden redegjøre for om det vil bli lagt til rette for bruk av ny sensorteknologi som kan varsle om dyr, ras og skred i sanntid på utsatte banestrekninger?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:17:57]: Sikkerhet er alltid høyt prioritert på jernbanen. Denne regjeringen har prioritert høyt å ta vare på den infrastrukturen som vi har, og det gjør vi gjennom økte bevilgninger til drift, vedlikehold, fornying og mindre investeringer. Sikkerhet og miljø er blant de prioriterte områdene for mindre investeringer, og tiltak for flom- og skredsikring inngår i dette.

Bane NOR kontrollerer jevnlig infrastrukturen. Målevogner kjører over hele jernbanenettet og samler inn data om tilstanden på infrastrukturen, og det omfatter også sideterreng og skredutsatte områder. Ved varsler om ekstremvær aktiverer Bane NOR også et beredskaps-system med ulike mobiliseringsnivåer som avgjør hvilke tiltak som iverksettes – fra ekstra kontroller og inspeksjoner til redusert hastighet eller midlertidig stenging av strekningen for togtrafikk.

Bane NOR satser på digitalisering og ny sensorteknologi for å gjøre jernbanen sikrere og mer robust mot naturfarer og andre risikofaktorer. Bane NOR har prosjekter som utnytter eksisterende infrastruktur og sensorteknologi for å styrke sikkerheten, redusere driftstans og tilpasse jernbanen til dagens og framtidens klima.

Enkelte utsatte strekninger på jernbanen vår har rasvarslingsanlegg. Dette anlegget overvåker rasutsatte områder og gir umiddelbar beskjed dersom stein, jord eller snø beveger seg mot sporet. Når et ras oppdages, sendes signal til togledersystemet, slik at tog stoppes før det når fareområdet.

Bane NOR planlegger et prøveprosjekt på Sørlandsbanen der dagens teknologi for hinderdeteksjon videreutvikles for å kunne oppdage ras, skred og andre objekter i sporet. Dette kan bidra til å styrke sikkerheten mot ras og skred på utsatte strekninger, som f.eks. Drangsdalen.

Bane NOR tester også bruk av sensorteknologi for å varsle om dyr nær sporet. Det pågår bl.a. prøveprosjekter på Gjøvikbanen, og Bane NOR tester også ulike lyd-signaler fra tog for å gjøre dyrene oppmerksomme på tog som nærmer seg.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [12:20:19]: Takk for svar.

Sist uke var jeg og flere på befarings i dette området, og vi fikk se det utsatte området i Drangsdalen. Statsråden var også invitert, og statssekretær Kroglund møtte. Vi fikk bl.a. høre om hendelsen der jernbanelinjen faktisk ble hengende i løse lufta fordi massen under linjen raste ut.

Det er godt å høre at statsråden tenker at vi får i gang en slags teknologi, og at det kan være med og bidra til at det kan bli bedre. Jeg føler likevel ikke at jeg fikk et helt godt nok svar, så jeg spør igjen: Ser statsråden den overhengende faren på dette strekket i Drangsdalen, og vil statsråden være villig til å vurdere å øremerke midler for å finansiere et pilotprosjekt for denne sensorteknologi-en på denne banestrekningen?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:21:10]: Jeg er opptatt av at vi skal bruke tilstrekkelige midler til drift, vedlikehold og fornying. Vi ser at jernbaneinfrastrukturen vår er nedslitt. Vi ser at det er behov for å gjøre en ganske kraftig prioritering for å få opp oppetiden på jernbaneinfrastrukturen. Det gjelder bl.a. Sørlandsbanen. Derfor har vi i statsbudsjettet for inneværende år bevilget 3,2 mrd. kr mer til drift, vedlikehold og fornyingsarbeid, og vi legger en milliard på toppen av det igjen nå i 2026-budsjettet.

Det blir en viktig oppgave framover at Bane NOR omsetter disse midlene til konkrete prosjekter – til vedlikehold, til utbedring og til fornyingsarbeid. Vi driver ikke med øremerking av disse midlene. Bane NOR må ha frihet til å kunne bruke dem der de mener de gir størst nytte, og der det er størst behov for dem, og jeg har tillit til at Bane NOR gjør det på en god måte.

May Helen Hetland Ervik (FrP) [12:22:03]: Takk for svaret.

Statsråden er jo kjent med bekymringer om at manglende bevilgninger både til vei og jernbane fører til utdatert infrastruktur. Jeg ønsker å stille et nytt spørsmål: Hvordan vil statsråden sikre at nødvendige investeringer, både på vei og jernbane, prioriteres, samtidig

som han forhandler med Miljøpartiet De Grønne, som også ønsker å stoppe all ny veibyggning?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:22:31]: Vi har lagt fram et statsbudsjett, og i det statsbudsjettet er det veldig høye bevilgningsnivåer til vei. I sum er det ca. 50 mrd. kr som går til veiformål. Det er vårt forslag til Stortinget. Så er representanten godt kjent med at det foregår forhandlinger, men jeg er ganske trygg på at vi skal få gode løsninger i de budsjettprosessene.

Spørsmål 9

Bård Hoksrud (FrP) [12:23:08]: «Vil statsråden ta initiativ til en særskilt utredning for å vurdere de samfunns- og trafikksikkerhetsmessige konsekvensene av at inntil 700 000 biler ikke lenger vil ha et fungerende automatisk nødmeldingssystem (eCall) etter 31. desember 2027 når 2G-nettet slukkes i Norge?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:23:30]: Jeg viser innledningsvis til at denne saken også gjelder digitaliserings- og forvaltningsministerens ansvarsområde, og at jeg derfor svarer i samråd med digitaliserings- og forvaltningsministeren.

Regjeringen har svært ambisiøse mål på trafikksikkerhetsområdet. I Nasjonal transportplan er det tallfestet et etappemål om at det innen 2030 maksimalt skal være 350 drepte og hardt skadde i veitrafikken, hvorav maksimalt 50 drepte. Videre er det et mål om at ingen skal omkomme i veitrafikken i 2050.

Formålet med eCall-nødanrop er nettopp å redusere antall dødsulykker og ulykker med alvorlig skade, ved å sikre tidlig varsling av nødetatene og raskest mulig akuttmedisinsk bistand ved ulykker. eCall blir særlig berørt av 2G-slukkingen fordi dagens system er avhengig av tilgang til 2G- eller 3G-mobilnett. 3G-nettet er allerede tatt ut av drift i størstedelen av Europa, inkludert Norge, og nå står 2G for tur i flere land, men med noe ulik tidshorisont. Nytt regelverk innenfor samferdselssektoren for eCall som benytter 4G- og 5G-nettet, er i ferd med å komme på plass, og det vil være krav i nye biler fra og med 2027.

Det er som hovedregel mobilnetteeierne som tar stilling til når det er behov for å foreta teknologi- og plattformskifter. Overgang til en mobilnettinfrastruktur basert på nyere teknologi, som 4G og 5G, vil gi et høyere sikkerhetsnivå enn det man har med 2G, samt mer effektiv bruk av frekvensressurser, og det vil også bidra til lavere energiforbruk.

Det vil også framover finnes mange kjøretøy på veien som er 2G-basert. Det er ikke en unik situasjon for Norge, det er en problemstilling i hele Europa. I samar-

beidet innenfor EØS ses det nå på muligheten for ettermarkedsløsninger for eksisterende bilpark. Det avventes også hva slags veiledning eller mulige føringer som kan gis fra EU-kommisjonen til nasjonale myndigheter.

Både bilbransjen og trafikksikkerhetsaktører som Trygg Trafikk har stilt spørsmål ved konsekvensutredningen av stengingen av 2G-nettet, som Nkom leverte 1. juli 2025. Bransjen viser til at det nå er lite som tilsier at det for eksisterende bilpark vil være en løsning på plass før utløpet av 2027.

På bakgrunn av dette vil jeg i samarbeid med digitaliserings- og forvaltningsministeren vurdere behovet for en grundigere utredning av de trafikksikkerhetsmessige konsekvensene av stenging av 2G-nettet.

Bård Hoksrud (FrP) [12:26:06]: Jeg synes det er positivt at statsråden sier at han vurderer å se på det med hensyn til det trafikksikkerhetsmessige. Det er kjempeviktig. Jeg synes også det er ganske spesielt at Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har fastslått at tjenestene som er berørt av at 2G-nettet fases ut, vil kunne ivaretas ved å iverksette mindre inngripende tiltak. Jeg har sjekket med deler av bilindustrien, som er kritisk til at det er veldig enkelt å gjøre det for en liten sum penger. Da er det interessant å vite hvilke mindre inngripende tiltak statsråden mener kan være aktuelle for den delen av bilparken som da ikke lenger vil ha et fungerende automatisk nødmeldingssystem etter den 31. desember 2027, og hva prisen faktisk vil være for den enkelte forbruker som er blant de nesten 700 000 som per i dag vil miste eCall-systemet, og på den måten kanskje risikere ikke å varsle fort nok til nødetatene, sånn at man kan hindre en alvorlig situasjon for de menneskene det gjelder.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:27:10]: Jeg deler de bekymringene representanten tar opp. I mitt første innlegg viste jeg til at dette er noe de øvrige europeiske landene også er opptatt av, så dette må vi snakke nærmere med hverandre om. Vi må forsøke å unngå å komme i en situasjon der vi ikke har gode erstatninger eller gode løsninger på plass, slik at vi mister et slags viktig sikkerhetsnett i trafikksikkerhetsarbeidet gjennom at disse systemene slutter å fungere. Nettopp derfor ønsker også undertegnede og digitaliseringsministeren å gå nærmere inn i om det er grunnlag for å vurdere dette nærmere, rett og slett.

Bård Hoksrud (FrP) [12:27:47]: Jeg setter veldig pris på at statsråden sier han vil se nærmere på dette, men det er da viktig å sørge for at Telenor, som skal legge ned sitt nett, ikke gjør det den 31. desember 2027 hvis man risikerer ikke å ha en løsning på plass. Det betyr at det må handles ganske raskt.

Kan statsråden si noe mer om tidsperspektivet han ser for seg for at man skal ha klarhet i dette, og også om samarbeidet med de andre europeiske landene som er i samme situasjon? Det gjelder vanvittig mange biler i både Norge og Europa, og det kunne vært interessant å få høre fra statsråden om man vil sørge for at man ikke har et system det er umulig å reversere når man kommer til den datoen da det er slutt i utgangspunktet, hvis det viser seg at man ikke har på plass en god nok løsning for alle de bilene dette gjelder.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:28:40]: Jeg kan ikke gå nærmere inn på detaljene i det nå, men jeg kan bare gjenta at vi er ekte interessert i å se på hvordan vi kan løse denne saken på en sånn måte at vi ikke svekker trafikksikkerheten. Jeg ber om respekt for at jeg må samhandle med min kollega om dette og finne ut av hvordan vi kan løse det. Det er ikke mitt direkte ansvarsområde å håndtere det som går på Nkom i denne sammenhengen, og det som går på disse selskapene, men jeg er opptatt av at vi ikke skal svekke trafikksikkerheten, og det skal i hvert fall jeg ta tak i i min rolle.

Spørsmål 10

Tom Staahle (FrP) [12:29:17]: «Nullvekstmål er et uttalt politisk mål. I NAFs trafikkanalyse for 2025 oppgir 74 pst. av de spurte bil som det transportmiddelet de bruker i hverdagen. 33 pst. oppgir buss, 12 pst. tog, og 10 pst. sykkel. Trenden er en økning i andelen som bruker bil til jobb, skole, i tillegg til ærender, fritidsaktiviteter, hente/bringe og til ferier.

Hva tenker statsråden at dagens bilpolitikk med økte avgifter og nullvekstmål betyr for folk flest, og tror statsråden regjeringens politikk bidrar til å gjøre folks hverdag enklere?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:29:58]: I bypolitikken har vi et tydelig felles mål: nullvekst i personbiltrafikken. Dette målet er egentlig et virkemiddel for å styre utviklingen i byene mot mindre kø, luftforurensning og støy. Det skal være enkelt å komme seg dit man skal. Vi ønsker trygge og gode bomiljøer, attraktive arbeidsplasser og god folkehelse. Byene er også viktige i arbeidet med å nå Norges miljø- og klimamål.

I de største byområdene følger vi utviklingen i personbiltrafikken og transportmiddelfordelingen tett gjennom byvekstavtalearbeidet. Det gir litt andre tall enn det NAF indikerer, men vi ser også at bilen fortsatt er det mest brukte transportmiddelet. Våre indikatorer viser likevel en positiv utvikling over tid, der bilandelen har gått ned eller holdt seg, mens andelen som sykler,

går og reiser kollektivt, har økt. Det er også en stor vekst i antallet kollektivreiser.

Den viktigste indikatoren for å følge opp nullvekstmålet er endringer i personbiltrafikken. Oslo-området og bergensområdet har hatt god måloppnåelse så langt. For trondheimsområdet og Nord-Jæren har trafikken den siste tiden ligget over nivået som gir nullvekst. For alle de fire byområdene ser vi nå at personbiltrafikken øker. Vi vet også at trafikken vil vokse kraftig framover i tid hvis vi ikke tar noen grep. Vi er opptatt av å snu denne utviklingen sammen med lokale myndigheter. Staten og lokale myndigheter har her et felles ansvar gjennom byvekstsamarbeidet som vi har i disse områdene.

For å nå nullvekstmålet må vi gi et bedre tilbud til dem som reiser kollektivt, sykler og går. Her har vi over lang tid hatt en målrettet satsing i statsbudsjettene. I 2026-budsjettet har vi foreslått å bruke 7 mrd. kr i de største byområdene.

Den sterke satsingen i statsbudsjettene er ikke alene nok. Andre virkemidler må til. Vi har god faglig dekning for at vi må forsterke bruken av lokale virkemidler. Det kan selvfølgelig oppleves som inngripende, og det er viktig at vi finner en god balanse der flest mulig har gode alternativer til bruk av bil. Det blir krevende, men vi klarer det når det ikke er et alternativ at personbilene tar enda større plass i byene våre. Det å måtte tilrettelegge for mer bruk av bil, parkering og alt som det medfører i byene, ville være motsatsen til å ha et nullvekstmål.

Tom Staahle (FrP) [12:32:35]: Takk for et relativt rundt politisk svar fra samferdselsministeren.

Vi vet at transportbehovet henger tett sammen med befolkningsutviklingen. De siste 20 årene har folketallet i Oslo og Akershus vokst med omtrent 1,5 pst. per år. Samlet bor det mer enn 1,5 millioner mennesker i Oslo og Akershus. Inn- og utpendlingen mellom disse to fylkene er stor. Tall fra Statens vegvesens tellepunkter i Akershus viser at biltrafikken i gjennomsnitt har økt med 10,7 pst. de siste 10 årene. På bakgrunn av befolkningsveksten i Oslo og Akershus er det estimert at biltrafikken vil øke med om lag 17 pst. innen 2040.

Det er et tankekors at statsråden er veldig opptatt av dette med nullvekstmål, og at det på en måte er det eneste saliggjørende. Spørsmålet er: Når samferdselsministeren hører de tallene jeg refererer til, og vi ser trenden gjennom de siste tiårene, tror samferdselsministeren fortsatt på dette nullvekstmålet?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:33:37]: Ja, jeg gjør det. Det er fordi vi hittil har klart å nå nullvekstmålet i Oslo-regionen, og foreløpig ligger indikatorene på den riktige siden, selv om vi ser at det kommer til å bli mer krevende å nå målet framover. Men det finnes nesten ikke et godt alternativ til å nå disse målene, for alternativet

må være at vi begynner å tilrettelegge for mer biltrafikk i de store byene våre. Det ville bety at vi må bygge ut motorveier i flere felt. Det ville bety at vi må bruke større deler av byenes arealer til parkering. Det ville bety at vi må leve med mer støy, støv, veistøv og miljøutfordringer knyttet til bilbruk. Det er det veldig få som egentlig slutter seg til.

I samarbeid i byområdene må man finne en riktig miks av virkemidler for rett og slett å opprettholde måloppnåelsen. Det er en del av historien at vi selvfølgelig også skal satse mer på jernbane. Det skal utvides til et mye bedre tilbud i storbyregionene, særlig her i Oslo-området, som vil være med og avlaste og skape gode mobilitetstilbud til befolkningen.

Tom Staahle (FrP) [12:34:34]: Politikeres oppgave er å gjøre hverdagen bedre og enklere for folk flest. I Romerikes Blad den 10. november ble byutredningen for Oslo-området presentert. Den er nå sendt ut på høring. I den er ett av flere virkemidler som presenteres, å innføre bomstasjoner – sju bompunkter rundt Lillestrøm og fire bompunkter rundt Jessheim. Det kommer i tillegg til alle bompunktene som er i dagens bomsystem rundt Oslo.

I NAFs trafikkanalyse for 2025 framkommer det at mange sliter med bompengeregningen på toppen av økte skatter og avgifter på alle områder. Kostnadene per passering øker fordi kostnadene tilknyttet bypakker og veiprosjekter øker. I storbyene oppgir 45 pst. av befolkningen at bompengekostnadene er for høye for deres økonomi. Når det spørres om hvor mye bompengeutgiftene kan øke før det blir en utfordring for økonomien, er det en tredjedel som svarer at intervallet 0–500 kr er for mye.

Synes samferdselsministeren at Arbeiderpartiet lever opp til sitt programløfte: «Vi skal sikre lave priser og ansvarlig styring slik at vanlige familier får bedre råd?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:35:39]: Svaret er ja. Det er ikke slik at disse byutredningene er vedtatt politikk. Det er et dokument som har utredet ulike virkemidler for å opprettholde nullvekstmål. Så vil det være opp til lokale myndigheter, f.eks. kommunene i Romerike, Oslo og Akershus, å finne ut av hvilken vei de vil gå.

Verken undertegnede eller noen andre har besluttet at det skal opprettes bomringer, verken her eller der. Som representanten er godt kjent med, vil det alltid ha lokal forankring. Det vil aldri bli tatt initiativ fra denne salen, ei heller fra mitt kontor, om å sette i gang bompengebetaling noe sted.

Spørsmål 11

Maren Grøthe (Sp) [12:36:35]: «Nye veier bygger ny E6 gjennom Trøndelag. Realiseringen av flere av delstrekningene er nå blitt ytterligere utsatt på tross av ferdig vedtatte reguleringsplaner, vedtatt bompengeproposisjon og at arbeidet med hogging av skog, rydding av trasé, bygging av bruer og riving av innbyggere sine hus er iverksatt. Statsråden er generalforsamling for Nye veier.

Ser statsråden at Nye veiers porteføljestyring fører til stor uforutsigbarhet for lokalsamfunnene som er berørt, og hva vil statsråden gjøre med dette?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:37:16]: Nye veier har ansvaret for å planlegge, bygge, drifte og vedlikeholde utvalgte riksveistrekninger. Selskapet prioriterer prosjektene sine basert på prosjektenes modenhet, samfunnsøkonomisk lønnsomhet og selvfølgelig hvor mye midler man har tilgjengelig. Dette er en modell som Stortinget har sluttet seg til, og som er reflektert i statens mål med eierskapet og i selskapets vedtekter.

Når det gjelder E6 gjennom Trøndelag, er, som representanten skriver, reguleringsplaner i all hovedsak vedtatt, og det er startet opp enkelte forberedende arbeider. Nye veier har imidlertid vurdert at enkelte delstrekninger må skyves ut i tid som følge av selskapets vurdering av kostnadsutvikling og prioritering av prosjekter med høyest nytte.

Nye veier har for øyeblikket mange prosjekter under bygging og dermed svært stor aktivitet. Kostnadskontroll er avgjørende, og dermed har igangsettelse av noen prosjekter måttet vente, og det gjelder ikke bare i Trøndelag.

Som en del av planarbeidet jobber Nye veier derfor videre med optimalisering av prosjektene, inkludert å redusere negativ påvirkning på areal, jordbruk og miljø. For å få mer for pengene og bygge mest mulig bærekraftige og framtidsrettede prosjekter er det nødvendig for selskapet å arbeide videre for å gjøre prosjektene best mulig.

Jeg forstår at endringer i prosjektet gir mindre forutsigbarhet for trafikantene og berørte lokalsamfunn, men det er samtidig nødvendig å optimalisere prosjektet for å øke nytten og for å sikre at vi får mest mulig ut av hver krone.

Ifølge Nye veier vil eksempelvis E6 Ulsberg–Berkåk og Sveberg–Værnes være i gruppen av prosjekter som snart gjøres klare for anbudsprosess. I den situasjonen er det viktig at Nye veier kommuniserer godt med berørte kommuner og innbyggere. Jeg vil understreke overfor selskapet at forutsigbarhet og god informasjon er avgjørende i den videre prosessen.

Maren Grøthe (Sp) [12:39:16]: Jeg må jo si jeg synes det er litt oppsiktvekkende at statsråden ikke er villig til å se på muligheten for å gjøre tiltak for å sikre mer forutsigbarhet for de lokalsamfunnene som er berørt.

Når det gjelder E6 Sveberg–Værnes, har de der allerede begynt å bygge en bru, delvis bygd en vei og lagt om en bekk, og traseen ligger nå som et åpent sår i terrenget, uten en klar framdriftsplan for ferdigstillelse. Når det gjelder E6 mellom Berkåk og Ulsberg, det mest samfunnsnyttige prosjektet Nye veier har, er traseen ferdig ryddet, skogen er hogget, og senest i vår varslet Nye veier at planen var byggestart i 2027, umiddelbart etter at traseen til Soknedal var åpnet. Nå ble den utsatt. Ingen vet når den skal stå ferdig. I Melhus har man ferdigregulert en trasé mellom Kvål og Gyllan to ganger, og folk har revet husene sine, uten at man nå vet om og når det kommer en vei.

For Senterpartiet har det ikke noe å si om selskapet heter Nye veier eller Statens vegvesen. Poenget nå er at det skaper stor uforutsigbarhet for de lokalsamfunnene som er berørt, så jeg spør en gang til: Vil statsråden ta grep for å sikre en bedre forutsigbarhet for lokalsamfunnene og videre framdrift?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:40:22]: For Senterpartiet bør det bety noe om det er Statens vegvesen eller selskapet Nye veier, for i regjering har vi sammen blitt enige om at å fortsette med den modellen er en god idé. I Nye veiers modell ligger det helt tydelig som et rammevilkår at det er selskapets styre som vurderer hvilke prosjekter som skal settes i gang. Det vi gjør fra denne sal, er å bevilge et årlig fast beløp over statsbudsjettet, og selvfølgelig beslutte hvilke prosjekter som skal være inne i porteføljen. Slik har vi bestemt oss for at Nye veier fortsatt skal fungere. Da må vi ha tillit til at modellen fungerer.

Jeg tror vi alle er tjent med at vi hele tiden jobber med å kutte kostnader og få opp nytten i prosjekter, slik at det blir rom for prosjekter i hele landet. Det er jo sånn vi jobber for å få mest mulig ut av hver krone, selv om det også noen ganger innebærer at det er noen ulemper i framdriften i prosjektene.

Maren Grøthe (Sp) [12:41:18]: Statsråden vet godt at Senterpartiet har lyst til å ta mer politisk kontroll over Nye veier for nettopp å sikre mer forutsigbarhet for lokalsamfunnene.

Da Stortinget vedtok bompengeproposisjonen for disse strekningene, for utbygging mellom Ulsberg og Melhus, la man også til grunn at veien skulle bygges sammenhengende og være ferdig bygd på et helt annet tidspunkt enn det den kommer til å bli nå. Likevel er en rekke av bomstasjonene oppe og går, og lokalt er det

stor frustrasjon over at man nå betaler bompenger for en vei man ikke vet når og om blir bygd.

Hvis statsråden ikke er villig til å se på organiseringen av Nye veier, lurer jeg på: Er statsråden da villig til å se på bompengeproposisjonene på nytt, ettersom forutsetningene for dem nå har blitt endret så mye underveis?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:42:05]: Det er jo slik at når man har valgt å bompengefinansiere dette prosjektet, er det etter lokal forankring, gjennom lokale beslutningsprosesser, og det har vært igjennom Stortinget.

Det er ingen tvil om at veien kommer. Disse prosjektene skal bygges. De ligger som et oppdrag hos Nye veier i deres portefølje. Det saken handler om, er framdrift og prioriteringer mellom de ulike prosjektene.

Det er nesten utenkelig med en annen modell her. Jeg vet ikke hva som skulle være svaret på det. Hvis innbetalingen av bompenger skulle opphøre, betyr det bare at prosjektet etter hvert, i framtiden, blir dyrere for bilistene. Altså er det åpenbart klokt at disse bommene nå står og virker, og at vi får finansieringsevne til prosjektet.

Spørsmål 12

Fra representanten Kjersti Toppe til digitaliserings- og forvaltningsministeren:

«Ideell sektor utgjør en stor og viktig del av velferdstilbudet vårt og har kompetansemiljø som vi må ta vare på. Det hastar no å følgje opp avkommersialiseringsutvalets tilråding om å få på plass ein juridisk definisjon og registerløyising for ideelle tilbydarar. Det har no gått svært lang tid utan at dette er følgt opp.

Når vil statsråden legge fram slike forslag som heile ideell sektor ventar på?»

Presidenten [12:42:55]: Dette spørsmålet er trukket tilbake.

Spørsmål 13

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [12:43:07]: «Regjeringen har gitt Utdanningsdirektoratet oppdrag om å lage læringsstøttende prøver som skal erstatte dagens nasjonale prøver. De nye prøvene skal kun gi informasjon om elevenes utvikling og ferdighetsnivå til den enkelte lærer, og ikke gi styringsinformasjon til andre. Kunnskapsministeren har samtidig uttrykt at de vil ha noe offentlig informasjon om elevenes utvikling, men det er uvisst hva.

Kan statsråden redegjøre konkret for hvilken informasjon hun mener samfunnet skal ha om elevenes og den enkelte skoles og kommuners resultater?»

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:43:40]: Det var bred støtte i behandlingen av Meld. St. 34 for 2023–2024, En mer praktisk skole, hvor regjeringen foreslo å utvikle nye prøver med et rent læringsstøttende formål. Heller ikke representantens parti, Høyre, hadde innvendinger mot endringen.

De nye prøvene skal erstatte dagens nasjonale prøver. Det tas sikte på at de nye prøvene utvikles og gjennomføres i lesing, matematikk og engelsk på 5. og 8. trinn. Det skal også vurderes å utvikle nye prøver i lesing og matematikk på 3. trinn som vil erstatte dagens obligatoriske kartleggingsprøver. Dagens prøver blir ikke avvirket før nye prøver er klare.

Mye har endret seg siden de nasjonale prøvene ble innført for snart 20 år siden. Flere utredninger har vist at prøvenes doble formål, hvor de både skal gi støtte til lærernes undervisningsvurdering og gi styringsinformasjon til myndighetene, er vanskelig å forene i en og samme prøve. Derfor har regjeringen, i tråd med det vi varslet i Meld. St. 34, gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utvikle nye nasjonale prøver med et læringsstøttende formål.

De nye prøvene vil i større grad gi gode beskrivelser av elevenes faglige ståsted og forslag til oppfølging enn det dagens prøver gir. Hovedhensikten med de nye prøvene skal være å gi lærerne i klasserommet bedre pedagogiske verktøy for å hjelpe elevenes læring.

Selv om de nye prøvene ikke lenger skal utformes med et eksplisitt formål om å gi styringsinformasjon, er jeg opptatt av at både lokale og nasjonale myndigheter må ha et godt og relevant kunnskapsgrunnlag for å følge utviklingen i skolen. Derfor har jeg bedt Utdanningsdirektoratet om samtidig å utrede hvilken informasjon lokale skolemyndigheter kan få fra nye prøver, uten at det påvirker det læringsstøttende formålet. Det skal også utredes hvordan informasjon fra de nye prøvene kan brukes til forskning.

Det er viktig at både myndigheter og samfunnet for øvrig kan få kunnskap om elevenes resultater og utvikling over tid, men nøyaktig hvordan og hva som kan komme fra de nye prøvene, må utredes ordentlig. Jeg har vært tydelig på at dagens nasjonale prøver ikke blir avvirket før nye prøver er klare. Dersom det viser seg at det ikke er mulig å hente ut informasjon til f.eks. lokale skolemyndigheter uten at prøvenes læringsstøttende formål og utforming påvirkes negativt, kan det være aktuelt å utrede andre verktøy som kan dekke både kommunenes og samfunnets informasjonsbehov. Dette vil jeg vurdere nærmere etter at Utdanningsdirektoratets utredning og anbefalinger er klare.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [12:46:10]: Jeg kan i hvert fall fort avklare for statsråden at ja, det har vært

støtte for å ha læringsstøttende prøver, men det er ikke støtte for ikke å ha nasjonale prøver med styringsinformasjon som flere enn den enkelte lærer kan få. Det er jo det vi diskuterer her.

Jeg merker meg at statsråden nå også åpner døren for at man skal fjerne obligatoriske kartleggingsprøver i 3. klasse. Det vil altså si at fram til de 60 000 elevene som nå begynner på skolen, får eksamenskarakterer i 10. klasse, kan ikke statsråden fortelle oss hva slags informasjon vi skal ha om deres utvikling. Det mener jeg er oppsiktsvekkende, og jeg blir ikke betrygget av at statsråden sier at det skal være et godt og relevant kunnskapsgrunnlag, når hun ikke kan definere hva slags kunnskap vi skal ha. Har hun selv noen politiske meninger om hva vi skal vite om hvordan det går med elevene våre?

Da kan jeg stille statsråden et veldig konkret spørsmål: 60 000 elever begynte i 1. klasse, og vi er opptatt av å vite hvordan det går med deres leseferdigheter. Hva slags informasjon skal vi ha om elevenes leseferdigheter før de får eksamenskarakterer i 10. klasse?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:47:12]: Vi er veldig opptatt av å gi riktig informasjon. Derfor mener vi at en videreutvikling av de nasjonale prøvene og verktøyene og kartleggingsprøver er viktig, for vi gjør det ikke «for løye», som vi sier på godt stavangersk. Vi gjør det for at det skal gi riktig og rikere informasjon om trivsel og læring i en skole, eller i en kommune, enn det vi får i dag.

Det har også vært et partssammensatt utvalg som har gjennomgått hele kvalitetsvurderingssystemet. Det var bredt sammensatt med medlemmer fra KS, lærerorganisasjonene, Skolelederforbundet, Elevorganisasjonen og Sametinget, i tillegg til skoleforskere, og de mener at dagens nasjonale prøver i for liten grad er en støtte til lærerens faglig-pedagogiske arbeid. Det tar Arbeiderpartiet på alvor, og derfor gjør vi viktige endringer nettopp for å løfte resultatene i norsk skole, for vi kan ikke gjøre sånn som Høyre: å fortsette som før.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [12:48:08]: Jeg ser at kunnskapsministeren leser opp et ferdigskrevet innlegg, men problemet er bare at det innlegget ikke svarer på mitt spørsmål. Mitt spørsmål var: Hva slags informasjon om leseferdighetene til de elevene som går i 1. klasse, ønsker statsråden at vi skal ha? Hvis hun fjerner kartleggingsprøver i 1., 2. og 3. klasse, fjerner nasjonale prøver med styringsinformasjon til andre enn læreren, hvordan skal vi da følge elevenes utvikling i lesing de neste ti årene, når de går ut av skolen? Det er mitt spørsmål til kunnskapsministeren: Hva slags informasjon ønsker hun at vi skal ha om våre elever?

Jeg er helt enig i at det skal være riktig informasjon. Jeg tror vi kan forbedre de nasjonale prøvene. Jeg tror vi kan sikre at lærerne har læringsstøttende prøver uten at man fjerner nasjonale prøver – med det viktige formålet å gi informasjon til andre enn læreren, nemlig skoleeier, skoleleder og oss nasjonale politikere i vår utforming av politikk.

Mitt spørsmål til kunnskapsministeren er, igjen: De 60 000 elevene som nå startet i 1. klasse – vil hun at vi skal vite hvordan det går med deres leseferdigheter gjennom skoleløpet, slik at vi kan sette inn tiltak der utfordringene er størst, eller vil hun fjerne den informasjonen vi har om det?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:49:09]: Svaret på det er ja.

Jeg synes det er interessant hvordan Høyre tyr til hersketeknikker når jeg leser opp hva utvalget faktisk svarer, i et faglig svar som jeg vil gi. Jeg gjengir det, jeg svarer det opp og leser det for representanten.

Jeg er veldig glad for at Høyre i siste runde av meldingen sluttet opp om dette, for det utvalget sa, var at de mener dagens nasjonale prøver i for liten grad oppleves som en støtte til lærernes faglig-pedagogiske arbeid. De peker på at prøvene i dag har et dobbelt formål som er problematisk. Prøvene skal både gi informasjon som støtte til lærerens undervisvurdering, og i tillegg styringsinformasjon til kommunen og nasjonale myndigheter. Det er krevende å oppfylle begge disse formålene på en god måte i én og samme prøve.

Det er det vi tar på alvor. Vi ønsker ikke å fortsette som før, slik Høyre vil. Vi gjør viktige endringer som er i tråd med faglige råd og faglige konklusjoner, og derfor gjør vi det utredningsarbeidet som vi nå gjør.

Spørsmål 14

Bent-Joacim Bentzen (Sp) [12:50:17]: «Regjeringen har påpekt at Andøya flystasjon er viktig for å ivareta Norges evne til alliert mottak i krise og krig. Samtidig er de operative forholdene i en slik tilstand at aktivitet flyttes fra Andenes til andre lokasjoner, i motstrid med regjeringens tidligere ambisjoner.

Hvilken konkret konsekvens har Andøya flystasjon sin operative status for Norges samlede evne til alliert mottak i krise og krig?»

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [12:50:44]: Andøya vil være viktig for forsvaret av Norge på flere måter. Langtidsplanen har fastslått ambisjonen for Andøya som alliert mottaks- og treningsbase. Langtrekkende droner skal opereres fra Andøya, og Andøya skal også huse et dronekompetansesenter. I tillegg etableres et

øvings- og utviklingssenter på Andøya for rakett- og missilteknologi.

Det skjer mye på Andøya, men samtidig er det klart at Andøya fortsatt preges av den nedbyggingen av Forsvarets tilstedeværelse som har skjedd over tid, og til slutt beslutningen om å legge ned Forsvarets flystasjon i 2016. Det tar tid å snu dette, men denne snuoperasjonen starter nå, som en del av realiseringen av langtidsplanen som gjelder for perioden 2025–2036. Det vil i tidsrommet 2026–2028 bli gjennomført utbedringer på rullebane og operative flater samt andre forberedende flysikkerhetstiltak for å gjøre Andøya flystasjon klar som øvings- og forsterkningsbase. Mye av dette vil finansieres med bruk av NATO-midler.

Fram til operative flater og sikring av flystasjonen er tilfredsstillende for allierte flyoperasjoner, vil derfor mottak av allierte styrker gjennomføres ved andre, hensiktsmessige flystasjoner. Det er ikke kjent at dette vil redusere evnen til mottak av allierte flystyrker til Norge ved krise eller krig, utover redusert antall tilgjengelige lufthavner for formålet, og derav redusert evne til å skifte mellom lufthavner i en slik situasjon.

Bent-Joacim Bentzen (Sp) [12:52:19]: Jeg takker for svaret.

Regjeringen sier at vi er i den mest krevende sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig, noe jeg støtter. Norges forsvarskonsept støtter seg på flere pilarer: vår egen evne, totalforsvaret, NATO og herunder vår evne til alliert mottak. I Meld. St. 10 for 2021–2022, oversendt Stortinget den 8. april 2022, skriver regjeringen at det bare er Andøya som har relevant infrastruktur som kan gjøres tilgjengelig for alliert mottak.

Mener statsråden at vi har en troverdig evne til avskrekking uten en operativ flystasjon på Andøya til å ta imot allierte styrker?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [12:52:50]: I dagens situasjon har vi, som jeg sa i sted, evne til å ta imot allierte styrker. Vi har én flyplass mindre med Andøya under rehabilitering, men det viktige er at vi over en periode på tolv år skal forbedre forsvarsevnen, bl.a. ved å satse på Andøya. Derfor setter vi neste år i gang med rehabiliteringen av betongdekkene som er ved enden av rullebanen, som man er avhengig av for å kunne bruke allierte kampfly. For å kunne ta imot tunge transportfly er det også nødvendig å oppgradere de operative flatene med betongdekke. Vi skal sette i gang dette arbeidet, og målet er at både forsterkingen av enden av rullebanene og oppgraderingen av de operative flatene for å kunne ta imot tunge transportfly skal være ferdig innen 2028. Da vil forsvarsevnen bli bedre, og vi vil også i større grad kunne ta imot allierte styrker på en god måte.

Men vi er ivaretatt med det vi har av andre lufthavner i dag.

Bent-Joacim Bentzen (Sp) [12:53:53]: Regjeringen sier at vi er i den mest krevende sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig. Norge har et åpent behov for å styrke vår evne til alliert mottak. Stortinget har bevilget om lag 0,5 mrd. kr til Andøya flystasjon for å styrke alliert mottak og for å understøtte den militære kapasiteten til Andøya Space. Ansatte på Andøya flystasjon og Andøya Space viser til at pengene ikke har kommet fram til Andøya i tråd med det Stortinget har vedtatt.

Når informerte statsråden Stortinget om at pengene ikke skulle gå til Andøya, i tråd med opplysningsplikten overfor Stortinget?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [12:54:27]: Langtidsplanen varer fra 2025 til 2036. Vi er ennå ikke kommet ett år inn i langtidsplanen. Andøya er en av de viktige strategiske utviklingsområdene i langtidsplanen, både for å sikre alliert støtte og mottak og for øvelser underveis. Det er stor aktivitet rundt Andøya allerede nå, og vi skal utvikle Andøya videre.

Som representanten nevnte, er også Andøya Space en viktig del av det. Den understøttelsen vi gjør ved å videreutvikle hele Andøya-samfunnet, er også en viktig del av romfartssatsingen, som også vil ha stor militær betydning i framtiden. Derfor har også Andøya kommune, i nær dialog med departementet, tatt til orde for et utviklingsprogram for hvordan vi samlet sett skal utvikle Andøya-samfunnet. Der samarbeider vi med flere berørte departementer, både Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet. Vi vil bidra til å koordinere dette arbeidet, og vi vil samarbeide tett med Andøya kommune og Nordland fylkeskommune for å videreutvikle Andøya.

Spørsmål 15

Seher Aydar (R) [12:55:41]: «Ett av fire drap som begås i Norge, er partnerdrap. Kvinner er både mer utsatt for vold fra partner og drepes i større grad av sine partnere, som regel menn. Én av fem kvinner har vært utsatt for voldtekt minst én gang i løpet av livet. Vold og seksuelle overgrep utføres i mange tilfeller av en i nær relasjon – som ofte er en ektemann, samboer eller kjæreste. Den 25. november er det internasjonal dag for avskaffelse av vold mot kvinner.

Hva har regjeringa gjort siden i fjor for å forebygge vold, voldtekt og drap på kvinner?»

Statsråd Astri Aas-Hansen [12:56:19]: Takk for spørsmålet.

For regjeringen står arbeidet med forebygging og bekjempelse av vold og overgrep mot kvinner høyt på dagsordenen, og vi har tatt en rekke grep for at både politiet og hjelpeapparatet skal bli bedre rustet til å håndtere dette helt sentrale samfunnsoppdraget, nemlig å beskytte befolkningen mot vold, overgrep og drap.

Vold og overgrep mot kvinner kommer i mange former. Det kan være fysisk mishandling, psykisk kontroll, seksuelle overgrep, trakassering eller økonomisk utnyttelse. I ytterste konsekvens tar denne volden liv, noe vi dessverre har erfart også i året vi snart legger bak oss. Felles for alle disse formene for vold og overgrep er at de fratrukker kvinner friheten til å leve et trygt, verdig og likestilt liv. Når en kvinne blir utsatt for vold, rammer det ikke bare henne selv – det rammer også ungene og familien, og det svekker hele samfunnet.

Vi vet at barn med egne voldserfaringer uten trygge voksne blir sårbare og lette å rekruttere til alvorlig kriminalitet. Forebygging av vold i hjemmet er derfor også en nøkkel til å redusere ungdomskriminalitet.

Opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner løper i perioden 2024–2028 og er regjeringens fremste verktøy i dette arbeidet. Implementeringen av de 122 tiltakene i planen er godt i gang, og det ble gitt en statusrapport for arbeidet som ble offentliggjort i juni i år. Den planen legger til rette for mer målrettet forebygging, bedre hjelp til og beskyttelse av utsatte og mer effektiv straffeforfølgning og oppfølging av utøvere. Planen omfatter tiltak innen mange sektorer, bl.a. barnehage og skole, barne- og familievern, helsesektor og politi.

For voksne utsatt for vold og overgrep er spredningen av politiets RISK-modell et viktig tiltak. Ved RISK får både den som er utsatt for volden, og den som utøver volden, tilbud om samtaler, sikkerhetsråd og veiledning. Dette er noe vi ser og vet at virker. Derfor vil regjeringen etablere RISK i alle politidistriktene, og vi har startet opp i Nordland, Sørvest og Sørøst politidistrikt.

Avslutningsvis vil jeg løfte fram samtykkeloven, som vi sto sammen om, og som er en milepæl i arbeidet for å bekjempe seksuell vold. Loven trådte i kraft 1. juli i år, og det er viktig for regjeringen at den nye loven gir folk en klar og god forståelse av at bare ja er ja.

Seher Aydar (R) [12:59:20]: Takk for svaret.

Det er mye statsråden sier som er viktig, og som jeg er enig i. På markeringen i går var det veldig mange kvinneorganisasjoner og også voldsutsatte kvinner. Det de hadde til felles, var at alle etterlyser handling. Det vil si at selv om statsråden ramser opp ganske mange gode tiltak, er det langt ifra nok – spesielt ikke i møte med det

store problemet vi ser nå, som ikke er en privatsak, men som er et samfunnsproblem. Selv om mange ikke snakker om det, er det også kjønnsbasert.

Når vi snakker om at det er varslede drap, er det i syv av ti tilfeller folk som har vært i kontakt med hjelpeapparatet før de ble drept, men vi har ikke klart å hjelpe dem. Når vi sier at det aldri starter med drap, er det fordi det i rundt halvparten av sakene har vært registrert mer enn fem voldsepisoder i forkant. Dette viser at tiltakene vi har, ikke holder.

For fem år siden la partnerdrapsutvalget fram en rekke forslag. Hvorfor blir ikke de anbefalingene som kom fra utvalget, fulgt opp bedre?

Statsråd Astri Aas-Hansen [13:00:24]: Jeg er helt enig i at de tallene representanten trekker fram knyttet til partnerdrap og hva vi vet om det som har vært registrert tidligere, viser at det er et betydelig potensial for forebygging.

Nå er partnerdrapskommisjonen på plass. Den har vært etterspurt veldig, veldig lenge, det er jeg klar over. Den skal gjennomgå alle partnerdrap for å avdekke systemsvikt, lære av feil og videreutvikle arbeidet med å forebygge partnervold og partnerdrap. Kommisjonen er nå godt i gang med sitt arbeid. De gjør sine undersøkelser. Jeg har fått opplyst at første rapport kan forventes i løpet av høsten 2026. Den vil gi oss veldig mye god, etterspurt kunnskap som kan styrke oss enda mer i forebyggingsarbeidet.

Seher Aydar (R) [13:01:21]: Det ser vi fram til, for som statsråden sier, har vi ventet lenge.

Det som trengs nå, er at man tar tak i dette med det alvoret vi ser i samfunnsdebatten når det snakkes om andre typer kriminalitet. Dette er også en forbrytelse, og den skjer ofte bak lukkede dører.

Jeg har tre konkrete oppfordringer. Den ene er at voldsutsatte må få bedre tilbud, altså hurtigspor for økonomisk støtte, helseoppfølging og ikke minst botilbud, sånn at voldsutsatte har mulighet til å komme seg ut, for det er vanskelig. Krisesentrene må få bedre tilbud og

økonomi, og politiet må ha nok etterforskningskapasitet, sånn at de faktisk kan gjøre den jobben de vet trengs, og har kapasitet og kunnskap til det. Ikke minst må samtykkeloven implementeres. Statsråden har helt rett i at den er veldig viktig. Den sender både et viktig signal og er rettslig viktig, men da må den implementeres. Dette blir etterspurt av kvinnebevegelsen og organisasjoner som jobber mot vold mot kvinner. Spørsmålet er: Kommer det en mer målrettet og helhetlig innsats?

Statsråd Astri Aas-Hansen [13:02:27]: Ja, det gjør det. For det første er det veldig viktig for meg å understreke at mye er gjort, og det er gjort i samarbeid mellom politikere, kvinneorganisasjoner, politi, helsevesen og mange der ute. Her går verden framover, det gjør den.

At en også ser at det tross alt er lettere å søke hjelp, er godt og viktig. Flere av de utfordringene som påpekes av kvinneorganisasjoner og andre, følger vi opp gjennom tiltak i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som ble behandlet i Stortinget i mai 2024. Det er et godt, grundig og helhetlig arbeid, bl.a. ved at Riksadvokaten gjennomfører kvalitetsundersøkelse av etterforskningen, at en forbedrer Politidirektoratet, at en forbedrer ofrenes møte med politiet, og at støttesentre er opprettet i alle politidistrikter, osv.

Presidenten [13:03:35]: Da er den ordinære spørretimen omme.

Sak nr. 3 [13:03:39]

Referat

Presidenten [13:03:41]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.04.

